

Taru Tanila ja Annukka Ämmälä

Lastensuojeluasiakkuus omassa lapsuudessa sekä vanhemmuudessa

Kokemuksia lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuudesta asiakkaiden näkökulmasta

Opinnäytetyö

Syksy 2016

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Taru Tanila ja Annukka Ämmälä

Työn nimi: Lastensuojeluasiakkuus omassa lapsuudessa sekä vanhemmuudessa

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 83

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden taustalla olevia tekijöitä. Halusimme opinnäytetyön avulla kuulla lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia ylisukupolvisuudesta. Käsittelemme opinnäytetyössämme nimenomaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta, jolla tarkoitetaan hyvinvoinnin ongelmien jatkumista tai siirtymistä vanhemmilta heidän lapsilleen.

Tutkimuksen teoriaosuudessa käsiteltiin ylisukupolvisuuden ilmenemismuotoja, lastensuojelun tarkoitusta ja sen eri muotoja sekä sosiaalista perimää. Opinnäytetyössämme käytimme laadullisia aineiston keruumenetelmiä. Keräsimme aineistomme haastattelemalla ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden omaavia vanhempia. Tutkimukseemme osallistui kaksi miestä ja kolme naista. Haastateltavia saimme Etelä-Pohjanmaan lastensuojelupalveluiden kautta.

Lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuutta on tutkittu Suomessa vielä vähän, eikä lastensuojelupalveluissa siihen kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Tutkimukses- samme kuuluu sekä miesten että naisten ääni ylisukupolvisen lastensuojeluasiak- kuuden kokijana. Halusimme opinnäytetyöllämme tuoda esiin lastensuojelutyön haasteita sekä kehittämiskohteita.

Opinnäytetyön analyysin tuloksista käy ilmi, että tärkeää ylisukupolvisen asiakkuu- den katkaisemiseksi on varhainen puuttuminen sekä pitkäaikainen tuki. Haastatte- luissa esille nousi, että tärkeää on kuulla lastensuojelussa lasta, sekä tukea koko perhettä. Tuloksista ilmenee, että perhetyö pitäisi olla helpommin saatavilla, sekä ongelmiin tulisi puuttua herkemmin. Ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden taustalta ilmeni kasautunutta huono-osaisuutta, joka oli jatkunut monessa eri suku- polvessa, tällaisia olivat taloudelliset ongelmat, erilaiset riippuvuudet, väkivalta sekä erilaiset mielenterveysongelmat. Lisäksi vanhemmuutta haastoivat vanhempien vä- symys, joka selittyi osin tukiverkon puutteella. Vanhempien väliset jatkuvat konfliktit ja ero näkyivät myös vahvasti ylisukupolvisena jatkumona. Haastateltavat eivät ol- leet itse tiedostaneet sukupolvelta toiselle jatkuneita ongelmia, jota esimerkiksi rat- kaisumallien muuttaminen edellyttää.

Avainsanat: lastensuojelu, ylisukupolvisuus, sosiaalinen perimä

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Taru Tanila and Annukka Ämmälä

Title of thesis: Being a Customer of Child Welfare Services as a Child and as a Parent

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2016

Number of pages: 83

Number of appendices: 3

This thesis investigates the intergenerational transmission of child protection from the perspective of customers of child protection services (CPS). We wanted to examine this phenomenon by interviewing parents who were customers of child welfare in their childhood and whose child is a customer of child welfare too.

In the theory part, we deal with intergenerational transmission of social problems and its manifestations, the meaning of child protection and social genotype, as well as what kind of problems are transmitted from one generation to the next. Our thesis was carried out as a qualitative research. The data was collected by interviewing parents with personal experiences of intergenerational CPS. Two men and three women participated to our research. CPS in South Ostrobothnia provided the clients for our interviews.

There is little research on this subject in Finland, and too little attention seems to be paid to it. Our research makes the voices of both men and women who have experienced intergenerational CPS heard. We wanted to point out the challenges and aspects for development in CPS.

The results of this research indicate that more attention should be paid to the ways to prevent and put an end to intergenerational CPS customership, such as early intervention and long term support. It is important to listen to the child customer, and to support the entire family. Easy access to family work, as well as addressing problems seriously, were also expressed in the research results. A clear disadvantage results from a cluster of problems behind intergenerational CPS customership, such as economic problems, different addictions, violence and mental problems. In addition to these, it should also be mentioned parents' tiredness, explained by the lack of a social support network, the conflicts between parents, and divorce. The interviewees had not realized the problems transmitted from one generation to the next, neither did they realize the intergenerational aspect of child welfare customership.

Keywords: Child welfare, child protection, intergenerational transmission, Social genotype

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET.....	7
2.1 Tutkimuksen tausta, tavoitteet sekä tutkimuskysymykset.....	7
2.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	8
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	11
3.1 Kohderyhmän valinta.....	11
3.2 Tutkimusmenetelmät.....	11
3.3 Aineistonkeruumenetelmät.....	12
3.4 Aineiston analysointi.....	14
3.5 Eettisyys ja luotettavuus.....	15
4 YLISUKUPOLVISUUS.....	16
4.1 Sosiaalinen perimä.....	16
4.2 Ylisukupolvinen lastensuojeluasiakkuus.....	18
4.3 Kiintymyssuhteen vaikutus ylisukupolviseen huono-osaisuuteen.....	20
4.4 Ylisukupolvinen lasten kaltoinkohtelu.....	20
4.5 Ylisukupolvisuus päihdeongelmissa.....	22
4.6 Ylisukupolvisuus mielenterveysongelmissa.....	24
4.7 Taloudellisten ongelmien siirtyminen ylisukupolvisesti.....	26
4.8 Vanhempien eron vaikutukset lapseen.....	28
5 LASTENSUOJELU YLISUKUPOLVISUUDEN EHKÄISIJÄNÄ.....	30
5.1 Lastensuojelun tarkoitus ja tavoite.....	30
5.2 Lastensuojelun avopalvelut.....	31
5.3 Lastensuojelun sijaishuolto.....	33
5.4 Huostaanotto ja lapsen kiireellinen sijoitus.....	33
5.5 Jälkihuolto.....	34
5.6 Lasten ja nuorten psykiatrinen hoito.....	36
5.7 Lastensuojelun historia.....	36

6	TUTKIMUSTULOKSET	40
6.1	Lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuus	40
6.1.1	Nuori vanhemmuus	40
6.1.2	Tukiverkon puute	41
6.1.3	Riittämätön vanhemmuus ja vanhemman väsymys	42
6.1.4	Ratkaisumallien ylisukupolvisuus	43
6.1.5	Väkivallan ylisukupolvisuus	45
6.1.6	Riippuvuuksien ylisukupolvisuus	47
6.1.7	Mielenterveysongelmien ylisukupolvisuus	48
6.1.8	Taloudellisten vaikeuksien ylisukupolvisuus	49
6.1.9	Vanhempien konfliktit ja ero	50
6.1.10	Lapsen haasteet näkyvät päiväkodissa sekä koulussa	52
6.2	Lastensuojelun toimivuus	53
6.2.1	Asiakkaan äänen kuuleminen	53
6.2.2	Lastensuojelu asiakkuuden synty omassa vanhemmuudessa	56
6.2.3	Tuen oikea-aikaisuus	56
6.2.4	Kokemukset avohuollosta	58
6.2.1	Kokemukset päivähoidosta	61
6.2.2	Kokemukset sijaishuollosta	62
6.2.3	Kokemukset jälkihuollosta	64
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	66
8	POHDINTA	72
	LÄHTEET	75
	LIITTEET	83

1 JOHDANTO

Yksi lasten hyvinvointia uhkaava tekijä on ongelmien kasautuminen ja siirtyminen ylisukupolvisesti. Sitä heikompi on lapsen tulevaisuus, mitä enemmän ongelmia kasautuu samalle perheelle. Ylisukupolvisesti ongelmien siirtymiselle altistaa lapsen kasvaminen perheessä, jossa ongelmat ovat kasautuneet. Ongelmat kasautuvat yhä enemmän ja siirtyvät ylisukupolvisesti. Yksittäinen riskitekijä tai ongelma ei kuitenkaan vaaranna välttämättä hyvää lapsuutta. Samoille perheille ja lapsille kasautuu yhä enemmän riskiolosuhteita sekä pahoinvointiongelmia. Silloin kun lapsi kasvaa perheessä, jossa on kasautunut ongelmia, riskinä on sosiaalistuminen näköalattomaan elämäntapaan ja ongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle. (Kanaoja, Laivikainen & Oranen 2013, 25, 27–28.) Yksi esimerkki tällaisesta on lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvinen siirtyminen. Ylisukupolvinen lastensuojeluasiakkuus tarkoittaa sitä, että lastensuojeluasiakkuus on jatkunut vähintään toisessa sukupolvessa.

Yleisimmin käytetään termejä ylisukupolvisuus tai ylisukupolvinen siirtyminen tai sosiaalinen perimä. Taustalla voi olla esimerkiksi sosioekonomisia, psykososiaalisia ja terveyteen liittyviä tekijöitä. Perheiden ongelmat voivat vaikuttaa lasten hyvinvointiin monilla eri elämänalueilla. (Nousiainen, Petrelius & Yliruka 2016, 11–12.)

Sosiaalinen perimä ei sisällä välttämättä ainoastaan negatiivista perimää, vaan voidaan puhua myös positiivisesta sosiaalisesta perimästä (Vilhula 2007, 9). Keskitymme opinnäytetyössämme kuitenkin erityisesti negatiiviseen sosiaaliseen perimään, sekä huono-osaisuuden ylisukupolvisuuteen.

Olemme molemmat työskennelleet lastensuojelun palveluissa, jossa meidän kiinnostus ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuteen heräsi. Halusimme saada tietää mitä tekijöitä sukupolvelta toiselle jatkuvan lastensuojeluasiakkuuden taustalla on ja miten ylisukupolviset ongelmat näyttäytyvät perheissä. Halusimme myös selvittää lastensuojelun toimivuutta perheissä, jossa ongelmat ovat jatkuneet jo vähintään toisessa sukupolvessa.

Ensin avaamme tutkimuksemme taustaa ja tavoitteita sekä kerromme tutkimuksemme toteuttamisesta. Neljännessä luvussa käsittelemme erilaisia huono-osaisuuden osa-alueita, jotka voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. Tämän jälkeen avaamme lastensuojeluun liittyviä keskeisimpiä käsitteitä ja muotoja. Kuudennessa luvussa kerromme tutkimuksessamme saaduista tuloksista. Seitsemännessä luvussa kerromme tutkimuksestamme nousseista johtopäätöksistä. Kahdeksannessa luvussa pohdimme tutkimuksemme toteuttamista sekä tutkimuksessamme esiin nousseita asioita.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

2.1 Tutkimuksen tausta, tavoitteet sekä tutkimuskysymykset

Mielenkiintomme tutkimuksen tekemiseen syntyi omasta työkokemuksestamme ja huomiosta, että ylisukupolvisuutta on lastensuojelussa, mutta siihen ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Meillä oli yhteyksiä Etelä-Pohjanmaan lastensuojelupalveluihin, joihin otimme yhteyttä ja kysyimme halukkuutta yhteistyöhön. Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuulla lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia ylisukupolvisesta lastensuojeluasiakkuudesta. Halusimme kiinnittää huomiota erityisesti lastensuojelun toimivuuteen ja kyselimme asiakkaiden kokemuksia lastensuojelusta. Halusimme kartoittaa lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia ylisukupolvisuuden taustatekijöistä ja ilmenemismuodoista.

Tavoitteenamme oli myös tuoda ihmisten tietoisuuteen ylisukupolvisuuden ilmeneminen lastensuojeluasiakkuudessa. Tiedon lisääntyminen auttaa lastensuojelun työntekijöitä kiinnittämään huomiota tähän ilmiöön sekä auttaa heitä ehkäisemään ylisukupolvisuutta. Ylisukupolvisuuden mahdollisuutta on tarpeellista tuoda myös asiakkaiden tietoisuuteen, sillä lastensuojelun asiakas ei välttämättä tiedosta tätä ilmiötä. Ala-Honkolan tutkimuksen mukaan (2015, 22) osa sosiaalityöntekijöistä arvelee, että ylisukupolvisissa lastensuojeluasiakkuus perheissä vanhemmat eivät useinkaan tarkoituksella toimi lapsen edun vastaisesti. Kyse on siitä, että omien negatiivisten lapsuuden kokemusten vuoksi vanhempi ei tunnista lapsen tarpeita. Lapsuudessa vaille hoivaa ja huolenpitoa jäänyt vanhempi ei tunnista omankaan lapsen kohdalla näitä tarpeita. Vanhempi ei osaa tulkita lastaan ja mikä tuntuu lapsesta hyvältä ja mikä pahalta. Ylisukupolvisissa lastensuojeluasiakkuuksissa kyse voi olla siitä, että vanhemmalla ei ole riittäviä keinoja elämässä selviytymiseen, koska hän ei ole saanut näitä valmiuksia omassa lapsuudessaan ja nuoruudessaan eikä tuki ole ollut riittävää aikuistumisen kynnyksellä. Ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden perheissä vanhemmat tarvitsevat enemmän tukea ja vanhemmat ovat tuoneet esille, että perhekuntoutuksen avulla he ovat saaneet tarvitsemaansa psyykkistä hoitoa. (Ala-Honkola 2015, 23.)

Meillä oli kaksi tutkimuskysymystä, joiden pohjalta muotoutui teemahaastattelurunko:

1. Minkälaisia kokemuksia lastensuojelun asiakkailla on lastensuojelun toimivuudesta?
2. Minkälaisia taustatekijöitä ylisukupolvisella lastensuojeluasiakkuudella on ja miten ylisukupolvinen lastensuojeluasiakkuus ilmenee?

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämässä tutkimuksessa (Puheista tekoihin!) käsitellään ylisukupolvisten ongelmien ehkäisemistä lastensuojelussa sekä perhe- ja sosiaalipalveluissa. Ylisukupolvinen huono-osaisuus ilmeni artikkelissa enemmänkin rakenteellisena ilmiönä kuin yksilölähtöisenä ongelmana. Tutkimuksessa korostettiin, että perhettä tulee auttaa kokonaisvaltaisesti, vaikka lapsi olisi asiakas. (Bützow & Yliruka 2016, 29.)

Ala-Honkola on tutkinut SOS-lapsikylän sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ylisukupolvisesta lastensuojeluasiakkuudesta ja kierteen katkaisusta. Hänen tutkimuksen mukaan ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden kierteen katkaisemiseen auttaisi eri palvelut, joiden pitäisi tehokkaammin puuttua perheiden tukemiseen. Neuvolan, päivähoidon ja koulun toivotaan ottavan isompi rooli varhaisessa tukemisessa ja ongelmien syvenemisen ehkäisyssä. Haastateltavien sosiaalityöntekijöiden mukaan perhetyön määrä perhettä kohti ei ole riittävää ja sitä tarvittaisiin useana päivänä viikossa riippuen perheen tilanteesta. Ongelmaksi koettiin se, että ehkäisevät palvelut eivät tavoita perheitä oikea-aikaisesti ja ongelmat ovat kasautuneet jo liian suuriksi, kun perhe päätyy lastensuojelun piiriin. (Ala-Honkola 2015, 25.)

Sosiaalisten ongelmien ylisukupolvista siirtymistä on tutkinut myös Korhonen (2013) haastattelemalla lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä. Tutkimuksessaan hän sai selville, että pääasiassa vaikeilla ongelmilla on tapana siirtyä ylisukupolvisesti. Sekä mitä enemmän perheessä on ongelmia, sitä todennäköisempänä nähtiin, että ylisukupolvisesti siirtyisi jokin niistä ongelmista.

Tällaisia siirtyviä ongelmia oli väkivalta, hyväksikäyttö, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä köyhyys ja työttömyys. (Korhonen 2013, 85.) Kaltoin kohtelun ylisukupolvisuutta on tutkinut Pro gradu tutkimuksessaan Vuori (2003) haastattelemalla huostaan otettujen lasten äitejä. Piippo on tutkinut (2011) ylisukupolvista huono-osaisuutta ennalta ehkäisevän sosiaalityön kohteena. Hän haastatteli aikuissosiaalityöntekijöitä, hän sai tuloksia, joiden mukaan huono-osaisuus näyttäytyy perheissä taloudellisena, koulutuksellisenä, sosiaalisena sekä elämänhallinnan vaikeuksina. Emme löytäneet tutkimusta, joka olisi tehty ylisukupolvisesta lastensuojeluasiakkuudesta asiakkaan näkökulmasta. Aihetta tutkineet tutkimukset joita käytimme lähimpinä opinnäytetyössämme, on tehty työntekijän näkökulmasta.

Kärkkäinen on tutkinut sosiaalisen perimän käsitettä vuonna 2004 tekemässään tutkimuksessa. Hän halusi selvittää, mitkä tekijät ennustavat elämänhallinnan voimavaroja ja elämässä selviytymistä lapsuudesta aikuisuuteen. Vanhemmuuden riskejä on tutkinut Kärkkäisen (2004, 40) mukaan Hesslen (1988, 162–174, 190). Tutkimuksessaan hän listaa vanhemmuuden riskeiksi liian nuorena äidiksi tulemisen ja huonot esikuvat omista vanhemmista. Lapsuudessa riskit liittyvät perusturvallisuuteen ja hylkäämiseen esimerkiksi vanhempien erotessa. Hän kertoo myös usean sukupolven yli jatkuvasta kierteestä, jossa sukupolvelta toiselle periytyvät vanhemmuuden mallit.

Paananen yms. (2012, 3) on tutkinut lasten ja nuorten hyvinvointia THL:n kansallisessa syntymäkohortti 1987 -tutkimuksessa. Tutkimuksessa on seurattu viranomaisten ylläpitämien rekisterien avulla kaikkia Suomessa vuonna 1987 syntyneitä noin 60 000 lasta sikiökaudelta vuoden 2008 loppuun saakka. Tutkimuksessa kävi ilmi, että sukupolvelta toiselle periytyvät ongelmat ja huono-osaisuus ovat nykyään Suomessa laaja ja monitahoinen yhteiskunnallinen ongelma. Raportin tavoitteena oli antaa kuva nuorten aikuisten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuksen avulla saatiin tietoa mihin ehkäiseviä toimia ja voimavaroja on suunnattava.

Kohortti tutkimuksessa verrattiin kodin ulkopuolelle sijoitettujen hyvinvointia ei-sijoitettuna olleisiin kohortin jäseniin ja erot heidän välillään olivat suuria. Seuranta-aikana toimeentulotukea oli saanut neljä viidestä kodin ulkopuolelle sijoitetusta lapsesta, kun taas ei-sijoitetuista viidennes oli turvautunut toimeentulotukeen.

Myös huomattava osa kodin ulkopuolelle sijoitetuista oli ollut psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa tai käyttänyt psykenlääkkeitä, pojista 67,3 % ja tytöistä jopa 71,5 %. Kun vastaavat luvut ei-sijoitetuilla olivat merkittävästi pienemmät, pojille 14,9 % ja tytöillä 22,3 %. Tutkimuksessa kävi selville myös, että vanhempien mielenterveyden ongelmat lisäävät heidän lastensa riskiä mielenterveyden ongelmiin sekä myös muihin hyvinvointiongelmiin. (Bützow & Yliruka 2012, 22, 28.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Kohderyhmän valinta

Aiheen valinnan ja tutkimuksen tavoitteiden määrittelyn jälkeen mietimme tutkimuksellemme sopivaa kohderyhmää. Halusimme saada haastateltavaksemme vanhempia, joilla on ollut lastensuojeluasiakkuus lapsuudessaan, sekä nyt omassa vanhemmuudessaan. Pyrimme käyttämään aikaisempia verkostojamme lastensuojelupalveluissa haastateltavien löytämiseksi. Teimme tutkimuslupakirjeen, jonka lähetimme yhteistyökumppaneillemme (LIITE 1). Yhteistyö syntyi kahden yksikön kanssa ja teimme saatekirjeen (LIITE 2), joita saimme jakaa heidän asiakkailleen. Lopulta haastateltavia oli aika vaikea löytää sekä peruuntumisia tuli yksi. Emme saaneet riittävästi haastateltavia yhteistyötahojemme kautta, niin laitoimme tutkimuskirjeemme myös Facebookiin, josta saimme kaksi haastateltavaa lisää. Moni otti yhteyttä sähköpostilla kirjeemme nähtyään, mutta heillä oli ollut asiakkuus vain itsellään tai lapsellaan. Me halusimme haastatella ihmisiä, joilla on ollut asiakkuus sekä itsellä, että omalla lapsella. Sen vuoksi, jouduimme sanomaan viidelle haastatteluun ilmoittautuneelle, että henkilö ei valitettavasti sovi meidän tutkimukseemme. Haastateltaviksi saimme viisi aikuista, joilla on ollut omassa lapsuudessa lastensuojeluasiakkuus, sekä heidän lapsellaan on ollut tai on lastensuojeluasiakkuus. Haastateltavat olivat iältään 21–43 -vuotiaita. Haastateltavistamme kolme oli naista ja kaksi miestä.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Valitsimme tutkimustyyppiksemme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on kuvata ihmisten todellista elämää. Tutkimuksessa on tarkoitus tutkia kohdetta kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on löytää ja paljastaa tosiasioita kuin vahvistaa jo aikaisemmin löydettyjä väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Tutkimuksessa pidetään tärkeänä, että tietoa kerätään ihmisiltä. Tutkija luottaa keskusteluihin tutkittavien kanssa sekä omiin havaintoihinsa enemmän kuin mittausvälinein hankittavaan tietoon. Tässä perusteluna pidetään sitä, että ihminen kykenee joustavasti sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin. Tutkijan tehtävä on tuoda esiin odottamattomia asioita. Tämän takia ei ole tarkoitus testata teoriaa käytännössä vaan aineistoa tulee tarkastella yksityiskohtaisesti ja monesta eri näkökulmasta. Tutkija ei päätä sitä mikä on tärkeää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

3.3 Aineistonkeruumenetelmät

Lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto on teemahaastattelu. Tässä tavallista on se, että aihepiirit ovat tiedossa etukäteen, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155, 197.) Päädyimme teemahaastatteluun, koska siinä haastattelutilanne on avoin ja keskusteleva, joka sopii hyvin tähän arkaan aiheeseen.

Menetelmistä suositaan sellaisia, jossa tutkittavien mielipiteet ja näkökulmat tulevat esiin. Tällainen menetelmä on esimerkiksi teemahaastattelu. Tutkittavat valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisesti. Tutkimuksen suunnitelma rakentuu tutkimuksen edetessä. Tutkimus tulee toteuttaa joustavasti ja suunnitelmaa tulee voida muuttaa sopivaksi. On tärkeä tarkastella tapauksia ainutlaatuisina ja aineistoa tulee tulkita se huomioiden. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 193.)

Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, näin ollen haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä. Tästä voi olla etuja sekä haittoja. Joustavuus on suurin etu tietoa kerätessä. Haastattelu on ollut yleisin menetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelussa voidaan joustavasti muokata aineiston keruu tilannetta vastaajan edellyttämällä tavalla. Vastauksia on mahdollista tulkita paremmin ja kysymysten järjestystä voidaan muuttaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 193–194.)

Haastattelussa korostetaan sitä, että tutkittava on tutkimustilanteessa subjekti. Haastateltavalle on luotava mahdollisuus tuoda vapaasti esiin asioita itsestään. Tutkittava on aktiivinen osallistuja. Tutkijan on hankala tietää etukäteen vastauksien kulkua. Haastattelussa voidaan hyödyntää myös elekieltä. Voi käydä niin, että haastateltava vastaa laajemmin kuin tutkija odottaa. Haastattelussa on mahdollista saada tarkennuksia vastauksiin. Mahdollisia perusteluja mielipiteisiin voidaan myös kysyä. Lisäkysymyksiä voidaan asettaa tarpeen niin vaatiessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 194.)

Haastattelun etu on se, että yleensä haastatteluun suunnitellut henkilöt saadaan osallistumaan tutkimukseen. Tutkittaviin on myös mahdollista ottaa yhteyttä tutkimuksen edetessä. Haastatteluun liittyy myös haittapuolia, esimerkiksi haastattelut vievät aikaa. Haastattelut on suunniteltava huolellisesti. Haastattelussa luotettavuus voi kärsiä, mikäli haastateltava haluaa antaa itsestään paremman kuvan tutkijalle, kuin todellisuus on. Haastattelijalla on ohjat, eivätkä näin molemmat osapuolet ole tasavertaisia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 195–196.)

Teemahaastatteluun tutustumisen jälkeen aloimme miettiä haastattelukysymyksiä (LIITE 3). Teema-haastattelussa meillä oli kaksi teemaa; lastensuojelun toimivuus sekä ylisukupolvisuuden taustatekijät sekä ilmenemismuodot. Niihin oli helppo muodostaa kysymyksiä aiheesta. Mietimme kysymyksiä myös sen kautta, että mistä olemme teoriassa kirjoittaneet ja mikä liittyy lastensuojeluasiakkuuteen sekä lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuuteen.

Haastattelut toteutimme joko haastateltavan kotona, tutkijan kotona tai työpaikan toimistolla. Pyrimme tekemään yhdessä mahdollisimman monta haastattelua. Teimme kolme ensimmäistä haastattelua yhdessä ja kumpikin meistä teki yksin yhden haastattelun. Teimme ensimmäisenä kaksi haastattelua henkilöille, jotka olivat toiselle tutkijasta ennestään tuttuja työn kautta. Haastattelutilanteet olivat rentoja, sekä onnistuivat hyvin. Vaikka haastateltavina olivatkin osassa haastatteluja täysin tuntemattomat ihmiset, niin saimme lämmittelyllä luotua rennon ilmapiirin. Haastateltavat vastasivat mielestämme avoimesti kysymyksiin ja kertoivat kokemuksistaan kattavasti.

Haastatteluissa meillä oli mukana tutkimuskysymykset paperilla. Annoimme haastateltavan katsoa myös kysymyksiä. Ennen haastattelua kerroimme, miksi haastatelimme ja kerroimme pääpiirteissään mitä tulemme kysymään. Kerroimme myös että nauhoitamme haastattelun, jos se vaan haastateltavalle sopii. Kaikille sopi, että tallennamme haastattelun.

3.4 Aineiston analysointi

Tutkimuksemme aineisto muodostui viidestä haastattelusta. Haastattelujen keskimääräinen pituus oli noin 2 tuntia. Samalla kun teimme vielä haastatteluja, aloimme jo litteroita osaa haastatteluista. Tähän syynä oli Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 135) kehottama tapa. Näin varmistimme, että meillä on mahdollisuus kysyä haastateltavilta vielä täydennyksiä ja selvennyksiä, mikäli sellainen tarve nousee aineiston purkamisen yhteydessä.

Tutkittavaa ilmiötä kuvataan tutkimuksen aineistolla. Analyysin on tarkoitus luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisältöanalyysi muokkaa aineiston selkeään ja tiiviiseen muotoon, niin ettei sen sisältämä tieto katoa. Analyysi selkeyttää aineistoa, jonka avulla voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa analyysia tehdään koko tutkimuksen ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110.)

Teemahaastattelun analyysivaiheessa aineistosta tarkastellaan esiin nousevia asioita, jotka ovat samankaltaisia usealla haastateltavalla. Ne voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, jolloin lähtökohtateemat nousevat esille. Usein käy myös niin, että aineistosta nousee esiin myös muita teemoja, jotka ovat mielenkiintoisempia kuin lähtöteemat. Esiin nousseet teemat liittyvät kuitenkin usein alkuperäisiin teemoihin. Analyysissä esiintyvät teemat ovat tutkijan tulkintoja haastateltavien kertomuksista, tällöin haastateltavien näkemykset eivät tule esiin täysin samoilla sanoilla kuvattuna. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Laadullisessa tutkimuksessa erityistä on se, ettei tutkimuksella pyritä selvittämään totuutta tutkittavasta ilmiöstä, vaan tarkoituksena on kerätä ihmisten omia kertomuksia koetusta todellisuudesta (Vilka 2009, 97–98).

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 161) painottavat, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ihmisten todellista elämää.

3.5 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti hyvälle tutkimukselle vaatimuksena on noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tutkimukseen tekemiseen sisältyy monia eettisiä kysymyksiä, joita tutkija joutuu miettimään. Hyvän tutkimuksen edellytys on, että tutkija on kunnioittanut itsemääräämisoikeutta sekä ihmisarvoa tutkimuksessaan. Tutkimuksen tulee olla rehellinen koko tutkimusprosessin ajan ja noudatettava tieteellisten menettelytapojen ohjeita ollakseen eettisesti hyvä. Tutkimuksessa on huomioitava lähteiden oikeanlainen ja asianmukainen käyttö sekä merkitseminen ja rehellinen raportointi tutkimuksen vaiheista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23–27.)

Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on haasteellista kuvata luotettavuutta sekä pätevyyttä, koska voidaan ajatella kaikkien ihmistä sekä kulttuuria koskevien kuvausten olevan ainutlaatuisia, kahta samanlaista tapausta ei ole, sen vuoksi perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden mittarit eivät ole käyttökelpoisia.

Varmistimme tutkimuksemme luotettavuuden siten, että analysointi vaiheessa kävimme molemmat koko aineiston läpi. Tällä varmistimme, että molemmat päädyimme samanlaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin.

4 YLISUKUPOLVISUUS

Tässä luvussa kerromme lastensuojeluasiakkuuden sekä sosiaalisten ongelmien ylisukupolvisista tekijöistä. Jos perheessä on useita ongelmia, se altistaa lasta ongelmien ylisukupolviselle siirtymiselle ja sitä heikompi on lapsen tulevaisuus. Ongelmien kasautuminen perheelle ja niiden ylisukupolvisuus on yhteiskunnallinen ja ajankohtainen ilmiö. (Kananaja, Lavikainen & Oranen 2013, 25, 27–28.) Ylisukupolvinen lastensuojeluasiakkuus tarkoittaa sitä, että lastensuojeluasiakkuus ilmenee vähintään toisessa sukupolvessa. Tällä tarkoitetaan perheitä, joissa lastensuojeluasiakkuus on lapsella, sekä hänen vanhempi on ollut omassa lapsuudessaan lastensuojelun asiakas. (Ala-Honkola 2015, 1.)

4.1 Sosiaalinen perimä

Käsite sosiaalisesta perimästä on syntynyt 1960-luvulla. Käsitteellä oli tarkoitus erityisesti viitata negatiiviseen ilmiöön, jossa ongelmat jatkuvat sukupolvelta toiselle samaa kehää. Sosiaalinen perimä ei kuitenkaan välttämättä sisällä vai negatiivista sosiaalista perimää, vaan siihen kuuluu myös positiivinen ulottuvuus. Myös negatiivinen ketju on mahdollista saada katkaistua. Sosiaalisen perimän tilalla on myös mahdollista käyttää sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvista periytymistä. (Vilhula 2007, 9-13.)

Holmila, Bardy ja Kouvonen (2008, 421) toteavat, että käsitteellä sosiaalinen perimä tarkoitetaan ongelmien siirtymistä vanhemmilta heidän lapsilleen. Kärkkäisen (2004, 29–32) mukaan yksilötasolla sosiaalisella perimällä tarkoitetaan laajasti sukupolvelta toiselle elämänhallinnan voimavarojen siirtymistä. Perheen sosiaalisten suhteiden kautta periytyvät niin sosiaaliset, henkiset kuin aineellisetkin elämänhallinnan voimavarat. Yhteisötasolla Kärkkäinen (2004, 31) puolestaan viittaa sosiaaliin, kulttuurisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin.

Perheellä ja koko yhteiskunnalla on vaikutuksensa siihen, millainen sosiaalinen perimä lapselle muodostuu. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalihuollon keskustelu Suomessa on korostanut, että huono-osaisuus periytyy ylisukupolvisesti. Huonojen lähtökohtien periytyminen, siis sosiaalisen perimän olomassaolo pitäisi kuitenkin pystyä estämään hyvinvointivaltiossa. (Vilhula 2007, 14–15.)

Haittoja aiheuttavat lapsuudenkokemukset vaikuttavat eri persoonallisuuksiin eri tavoin, ja niiden merkitys vaihtelee myös suhteessa siihen sosiaaliseen todellisuuteen, jossa ne esiintyvät. Jos lapsella on varhaislapsuudessa saatu perusturvallisuus sekä olemassa olevat turvaverkostot, lapsi saattaa selvitä äkillisestä vaarasta hyvin, vaikka itse tapahtuma olisikin aiheuttanut trauman. Turvalliset verkostot auttavat lasta kehittämään itselleen ymmärrettävän kuvan tapahtumista niiden mentyä ohi. Lapsi hakeutuu yhä tiiviimmin perheensä turviin ulkopuolisen vaaran uhatessa, jos tätä turvaa ei ole saatavilla, lapsen psyykinen hyvinvointi saattaa olla uhattuna. Juuri tästä syystä pidetään äärimmäisen traumatisoivana haittaa, jonka aiheuttavat lapselle läheisimmät ihmiset. (Holmila, Bardy & Kouvonen 2008, 421.)

Väkivallan periytyvyyttä on tutkittu keskitysleiriuhrin jälkeläisten mielenterveyttä koskevassa tutkimuksessa (Punamäki 2005, 55, Holmilan, Bardyn ja Kouvosen 2008, 424 mukaan). Nämä Punamäen tutkimukset osoittavat, että lapsen pahoinpitely näyttää siirtyvän keskimäärin noin joka kolmannen kohdalla sukupolvesta toiseen. Kun kaltoin kohdeltu vanhempi saa rakkautta ja emotionaalista tukea muilta läheisiltään ja varsinkin puolisoiltaan sekä on saanut apua esimerkiksi psykoterapiasta murrosiässä ja varhaisaikuisuudessa, niin väkivallan siirtyminen estyy. Ihminen voi työstämisen avulla tavoittaa elämästään elävän kertomuksen, jossa mennyt liittyy kutakuinkin totuudellisesti nykyisyyteen. (Holmila, Bardy & Kouvonen 2008, 424.) Todennäköisempää vanhemmuuden epäonnistuminen on ollut niillä, joilla on ollut omassa lapsuudessaan hyvin vaikeita kokemuksia, ja vanhemmuuden onnistuminen on ollut todennäköisempää niillä, joilla varhaislapsuuden vanhempi-lapsisuhteet ovat olleet hyviä. (Kärkkäinen 2004, 38.)

Siirtymistä selittävässä malleissa on useita toisiinsa liittyviä tekijöitä: trauman luonne ja merkitys, sen kokijan selviytymisyrietykset sekä perheen ihmissuhteet, trauman psyykinen prosessointi ja ympäristön sosiaaliset tekijät.

Siirtyminen näyttäisi vaativan kaikkien välittymisehtojen täyttymistä: trauma on ollut merkittävä, selviytymisyritykset ja psyykinen prosessointi eivät auta toipumista ja ihmissuhteet ja sosiaaliset tekijät eivät tue selviytymistä. Turvaton kiintymyssuhde vaikeuttaa emotionaalisten ja intiimien suhteiden luomista, muttei ilmene varsinaisina mielenterveydenongelmina, kuten ahdistuksena, masentuneisuutena tai persoonallisuushäiriöinä. Toisen sukupolven psyykinen haavoittuvuus noudattaa samankaltaista elämänkaarta kuin traumasukupolven: he voivat olla psykososiaalisesti ja mielenterveydeltään kyvykkäitä normaalioloissa, mutta avuttomuus ja toimintakyvyttömyys heräävät eloon traumaattisissa ja stressaavissa oloissa ja kehityksellisissä kriiseissä. (Holmila, Bardy & Kouvonen 2008, 425.)

Sosiaalisen perimän kannalta oleellista on tukea vanhemmuutta, sekä perheiden olosuhteilla on mielenterveydelle suuri merkitys. Esimerkiksi sukupolvelta toiselle saattaa kulkea taidottomuus ilmaista omia tunteita, mutta tunnetaitoja voi opetella, sekä poisoppia lapsuuden perhemallista. Neuvoloissa voisi keskittyä myös vanhemmuuden tukemiseen hyödyntäen useita hyviä toimintamalleja, joita on kehitetty. (Vilhula 2007, 130.)

4.2 Ylisukupolvinen lastensuojeluasiakkuus

Korhonen (2013, 29, 54–56) tutki sosiaalisten ongelmien ylisukupolvista siirtymistä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Sosiaalityöntekijät nimittivät perheitä siirtymäperheiksi, joilla lastensuojeluasiakkuus oli jatkunut toiselle sukupolvelle. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan lastensuojeluasiakkuus on pidempi kestoisempaa siirtymäperheillä, verrattuna muihin asiakasperheisiin. Asiakkuus muuttui myös välillä niin, että vanhemman oma lastensuojeluasiakkuus siirtyi aikuissosiaalityön asiakkuudeksi. Sosiaalityöntekijöiden mukaan pidempi kestoinen asiakkuus saattoi johtua siitä, että siirtymäperheet eivät ole halunneet lastensuojelun apua, sen vuoksi asiakkuuden alkaessa ongelmat ovat jo todella vakavia, että niihin paneutuminen vie kauemman aikaa. Esiin nousi myös toinen mahdollinen tekijä, mikä voi selittää pitkäkestoisuutta. Vanhemmat ovat niin tottuneita lastensuojelun apuun, sen vuoksi he haluavat asiakkuuden jatkuvan mahdollisimman pitkään.

Näiden lisäksi myös nostettiin esiin, että sosiaalityöntekijä saattaa nähdä perheen riskit laajempina muihin perheisiin verrattuna vanhemman lastensuojelutaustan vuoksi, mikä saattaa osaltaan olla syynä asiakkuuden pitkittymiseen. Siirtymäperheillä on harvoin muuta läheisverkostoa, joka johtaa myös siihen, ettei asiakkuutta voida lopettaa.

Ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden taustalla on usein hyvin samanlaisia syitä, kuin siirtymäperheiden asiakkuuden pitkittymiselläkin. Erityisesti ne vanhemmat, jotka ovat joutuneet sijoitetuksi vastoin tahtoaan, suhtautuvat lastensuojelua kohtaan negatiivisesti, ja näin ollen välttelevät lastensuojelua mahdollisimman pitkään. Tämä voi johtaa siihen, että ongelmat muuttuvat entistä suuremmiksi, koska lastensuojelun apua yritetään tietoisesti välttää. Asiakkuudesta tulee ylisukupolvista siinä vaiheessa, kun nämä perheet lopulta päätyvät lastensuojelun piiriin tavalla tai toisella. Ylisukupolvista lastensuojeluasiakkuutta selitetään myös sillä, että osa vanhemmista on niin tottuneita lastensuojelusta saatavaan apuun, ja he myös luottavat avun saamiseen. Tällöin lastensuojelun tarjoama apu saattaa mennä suvun tarjoaman avun edelle, jolloin vanhempi kokee, ettei selviäisi ilman lastensuojelun tukimuotoja. Tämä passivoi vanhempia, koska asiakkuudesta ei haluta päästä eroon, vaan se koetaan olevan toimiva osa arkea. Tällöin myös lapsi oppii sosiaalityöntekijöiden olevan osa arkea, ja saattaa toimia vanhempiensa tavoin tulevaisuudessa tukeutumalla viranomaisiin, ilman että tarkoituksena olisikaan toimia eri tavoin kuin vanhemmat. (Korhonen 2013, 70–71.)

Myös Ala-Honkolan (2015, 24) tutkimuksen mukaan ylisukupolvisissa lastensuojelun asiakasperheissä lastensuojelun palvelut olivat muodostuneet osaksi perheen elämää, eikä niitä nähty viimesijaisina ratkaisuinä. Nämä vanhemmat eivät välttämättä pidä edes tavoitteena lastensuojelun kierteen katkaisua, vaan lastensuojelun kanssa työskentelyä pidetään tavallisena. Työskentely tällaisten perheiden kanssa on haastavaa sen eteen, ettei lastensuojelun palveluita enää tarvittaisi. Lastensuojeluun takertuminen saattaa toisinaan kertoa siitä, ettei perheellä ole muuta läheisverkostoa. Viranomaiset täydentävät näillä perheillä puuttuvaa läheisverkostoa, keillä ei ole ympärillään sukulaisia tai muita henkilöitä, keiden tukeen turvautua.

4.3 Kiintymyssuhteen vaikutus ylisukupolvisen huono-osaisuuteen

Kiintymyssuhdeteorian avulla voidaan tutkia sosiaalisesti perimäksi kutsuttua ilmiötä, eli sitä miksi lapsena lastensuojelun asiakkaana ollut aikuinen toistaa kokemuksiaan vuorovaikutuksessa omien lastensa kanssa. Kiintymyssuhdeteoria on myös auttanut ymmärtämään lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin taustoja. (Kalland 2005, 207.) On huomattu tiettyjä tunnusomaisia piirteitä perheiden vuorovaikutuksessa, jossa on laiminlyöntiä tai pahoinpitelyä. Lasta saatetaan torjua ja väheksyä jatkuvasti. Lapsen nimittely, julkinen nöyryyttäminen, lapselle huutaminen ja kiroileminen vaurioittavat kiintymyssuhdetta sekä lapsen kehitystä vakavasti. (Kalland 2005, 208.)

Perheen kiintymyssuhdejärjestelmässä sidotaan yhteen ihmissuhteiden historia, nykyhetki ja tulevaisuus. Vanhempien oma vanhemmuus tuo eletyn ihmissuhdehistorian tähän hetkeen. Vakavien kiintymyssuhdehäiriöiden hoidossa tulee koko ajan arvioita, voidaanko panostaa häiriön hoitamiseen vai pitääkö keskittyä lapsen pelastamiseen. (Tamminen 2005, 248.)

4.4 Ylisukupolvinen lasten kaltoinkohtelu

Lapsen kaltoinkohtelu vahingoittaa lapsia ja perheitä, sekä aiheuttaa kustannuksia yhteiskunnalle. Arviolta joka kymmenes lapsi joutuu kaltoinkohtelun kohteeksi jossain vaiheessa elämäänsä länsimaissa (Merrick, Leeb & Lee 2013, 1). Asiaan puuttuminen ja sen puheeksi ottaminen koetaan edelleen haastavaksi, eikä kaltoinkohtelun muotoja tunnisteta tarpeeksi hyvin (Flinck & Paavilainen 2016, 92).

Kaltoinkohtelun vaikutukset voivat olla ylisukupolvisia. Lapsen normaali kehitys, terveys ja hyvinvointi voi vaarantua kaltoinkohtelun seurauksena. Kaltoinkohtelu voi heikentää lapsen normaalia fyysistä, henkistä ja sosiaalista kehitystä sekä vaikeuttaa oppimista ja se voi näkyä lapsen negatiivisena käyttäytymisenä. (Flinck & Paavilainen 2016, 92.)

Fyysinen kaltoinkohtelu jättää usein merkkejä lapsen käytökseen ja näkyviä vammoja, joiden takia se onkin helpoiten tunnistettavissa. Kaltoinkohtelulla on kuitenkin paljon myös muita muotoja joita ovat esimerkiksi lapsen huolenpidon ja tarpeiden laiminlyönti. Kaltoinkohtelu voi olla henkistä, emotionaalista sekä seksuaalista hyväksikäyttöä. Fyysistä väkivaltaa on myös kuritusväkivalta, eli kasvatustarkoituksessa käytetty ruumiillinen kurittaminen, johon sisältyy aina henkistäkin väkivaltaa. Puhutaan myös epäsuorasta kaltoinkohtelusta, joka tarkoittaa sitä, että lapsi näkee väkivaltaista riitelyä ja vanhempien välistä parisuhdeväkivaltaa. (Flinck & Paavilainen 2016, 93.)

Henkinen kaltoinkohtelu voi olla esimerkiksi lapsen mitätöintiä, terrorisointia, alistamista sekä nöyryyttämistä (Flinck & Paavilainen 2016, 93). Kuritusväkivallassa aikuinen pyrkii tuottamaan epämurheellista oloa sekä kipua lapselle, joiden seurauksena aikuinen pystyisi muokkaamaan lapsen käyttäytymistä. Kuritusväkivalta voi johtua monista eri syistä, joita voivat olla vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelma, väsymys ja uupumus, tai se voi olla tietoisesti valittu kasvatustapa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010b, 35.)

Flinck ja Paavilainen (2016, 93) kertovat suomalaisen kasvatuskulttuuriin kuuluneen lasten kasvattamista kurittamalla. Sitä perustellaan usein mm. uskonnollisin perustein. Useissa kulttuureissa kuritusväkivalta kuuluu negatiiviseen sosiaaliseen perimään. Joka kolmas äiti kertoo tarttuneensa lapseen tai tönäisseen tätä. Äideistä joka viides on tukistanut lastaan ja luunapin lapselleen on antanut joka kymmenes. Ristiriidan yhteydessä neljä prosenttia on lyönyt lastaan (Ellonen 2012, 116).

Lastensuojelun keskusliiton kyselyn (Sariola 2012, 4-5) mukaan viimeisen 30 vuoden aikana asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat muuttuneet, enää vain 15 prosenttia suomalaisista hyväksyi sen, kun vastaavasti 1980-luvulla yli 50 % hyväksyi kuritusväkivallan käytön osana kasvatusta. Fagerlundin ym. (2014, 121) mukaan kuitenkin edelleen kasvatuksessa käytetään lieviä väkivallan muotoja. Väkivallan käytön riskiä lisäävät omat väkivaltakokemukset lapsuudessa sekä stressi (Ellonen 2012, 33). Nämä juuri voivat johtaa väkivallan siirtymiseen ylisukupolvisesti (Flinck & Paavilainen 2016, 93).

Flinckin ja Paavilaisen (2016, 93) mukaan kaltoinkohtelun on huomattu jatkuvan sukupolvelta toiselle Suomalaisissa tutkimuksissa. Suurin osa lapsuudessa kaltoinkohdelluista vanhemmista ei kuitenkaan kaltoinkohtele omia lapsiaan (Merrick ym. 2013, 2-3). Ylisukupolvisen kaltoinkohtelun taustalla on monesti sosiaalista huono-osaisuutta ja sosiaalista syrjäytymistä. Näitä ovat esimerkiksi yksinhuoltajuus, pitkäaikaistyöttömyys ja ongelmat varhaislapsuudessa. Perhetaustalla ja varhaislapsuudella on suuri merkitys. (Vilhula 2007, 91–94.)

4.5 Ylisukupolvisuus päihdeongelmissa

Suomalaisissa perheissä päihdeongelmat ovat varsin yleisiä. Myös muita ongelmia kuten vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa, väkivaltaisuutta, rikollisuutta ja mielenterveysongelmia liittyy usein päihteiden käyttöön. Riskiä ongelmien siirtymisestä seuraaville sukupolville lisää vanhempien päihdeongelmat. (Halme & Perälä 2014, 274.)

Omaan vanhemmuuteen liittyvät huolet olivat voimavarat, oma päihdeongelma ja yksinäisyys. Erityisesti huolia aiheuttivat oma jaksaminen sekä vanhempana olemisen taitojen riittävyys, ylihuolehtivuus, oma mielenterveys, syyllisyyden tunteet, omien tunteiden hallinta ja masennuksesta johtunut kyvyttömyys pitää huolta perheestä. Parisuhteeseen liittyviä huolia olivat mm. ristiriidat, lähisuhdeväkivalta, pelko yksinjäädästä ja syyllisyys avioerosta. (Halme & Perälä 2014, 274–278.)

Päihdeongelma uhkaa perheen turvallisuutta, ja toimintaa sekä hankaloittaa perhesuhteita. Lasten kehityksen kannalta turvallisuus ja tasapainoinen arki ovat keskiössä, päihdeongelma kuitenkin vaarantaa näiden toteutumisen. (Nätkin 2009, 69–73.) Vakavimmillaan päihdeongelma siirtyy sukupolvelta toiselle. Aikuinen, jolla on vaikeita kokemuksia omasta lapsuudesta, ajautuu itsekin päihdeongelmaiseksi vanhemmaksi tai tuo riippuvuuden muunlaisessa muodossa perheeseen, esimerkiksi peliriippuvuutena, ahdistuneisuutena, työnarkomaniana tai muunlaisena oireilulla. (Karttunen 2016, 118.)

Peltoniemen (2006, 54) mukaan noin joka viidennessä suomalaisperheessä on päihdeongelmia. Vastaavasti 2009 vuoden Lasinen lapsuus-väestökyselystä selviää, että liiallista päihteidenkäyttöä lapsuudenkodissaan on kokenut joka neljäs suomalaisista (Roine & Ilva 2010, 26). Holmilan ym. (2013, 39–40) mukaan vuosina 1991–2002 pienten lasten äitien päihderiippuvuudet ovat lisääntyneet, tämä selviää Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämässä rekisteritutkimuksessa. Peltoniemi (2006, 278) painottaa, että päihdeperheet ovat yleisiä, ja edelleen niiden vaikutusta aliarvioidaan. Hänen mukaan vieläkin ei ymmärretä kuinka mittavia haittoja vanhempien päihdeongelma lapsille aiheuttaa vielä aikuisiässäkin. Lapsiasianvaltuutetun vuosikirjassa (2014, 40) kerrotaan lasten kuvanneen vanhempien päihteiden käytön aiheuttaneen muun muassa ahdistusta, unenpuutetta, puutteita huolenpidossa, häpeää, perheriitoja, vaikeuksia koulunkäynnissä ja väkivaltakokemuksia.

Vanhempien päihdeongelman on huomattu lisäävän riskiä siihen, että päihdeongelma siirtyy myös heidän lapsilleen. Alkoholistivanhempien lapsilla on suurempi riski aloittaa juominen nuoruusiässä sekä aloittaa alkoholinkäyttö nuorempina kuin ikätoverinsa. Myös riski riippuvuus- ja ongelmakäytölle on noussut myöhemmässä elämänvaiheessa. Sama jatkumo on nähtävissä myös esimerkiksi kannabiksen käytössä. Vanhempien käyttäessä kannabista, myös heidän lapsensa käyttävät todennäköisemmin kannabista. Tässä ei ole kuitenkaan kyse yksiselitteisestä siirtymisestä. Vaikka riski olisi kohonnut, ei se vielä kerro kuinka yksilö toimii tai jättää toimimatta. Toisaalta on huomattu, että osa nuorista, joilla on päihdeongelmaiset vanhemmat tietoisesti vähentävät juomistaan, jotta voisivat pienentää riskiä alkoholiongelman kehittymisestä. (Haller & Chassin 2010, 595.)

Perheissä joissa esiintyy alkoholismia, lasten kaltoinkohtelua ja lähisuhdeväkivaltaa, kohottavat riskiä lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen, päihteidenongelmakäyttöön sekä muihin psykiatrisiin oireiluihin (Karttunen 2016, 119). Alkoholismin siirtyminen ylisukupolisesti ei ole yksiselitteinen prosessi, tähän vaikuttavat biologiset, sosiaaliset ja psykologiset tekijät (Itäpuisto 2005, 29).

On huomioitava, ettei päihdeongelmaisen lapsesta tule kuitenkaan aina päihdeongelmaista aikuista. Päihdeongelmaan liittyy myös muita ongelmia, kuten vanhempien toiminta ja oleminen vanhempana, turvattomuuden tunne perheessä, emotionaalisesti kohtaamatta jääminen ja kaltoinkohtelu, nämä kokemukset voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsen aikuisuuteen. Niillä voi olla vaikutusta omaan toimintaa sekä ihmissuhteisiin, sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. (Karttunen 2016,119.) Aikaisemmista tutkimuksista selviää ristiriita periytyykö alkoholismi vai ei, ja millainen riski on olemassa (Itäpuisto 2005, 27–29).

4.6 Ylisukupolvisuus mielenterveysongelmissa

Psyykkisesti pahoinvoivan lapsen ongelmat ovat usein vähintään kolmen sukupolven ongelmia. Monet psyykkiset häiriöt ovat seurausta menneisyydessä kohtaamattomaksi ja käsittelemättömäksi jääneestä ja ne vaikuttavat ihmissuhteissa emotionaalisiin prosesseihin ja läpäisee näin sukupolven toisensa jälkeen. (Tuhkasaari 2013, 38–39.)

Nuoremmat oppivat vanhempien tapoja vuorovaikutusepisodeissa. Ihmiset vaihtavat ja muokkaavat mielensisältöjään yhdessä toimimisen ja olemisen kautta. Kun tapahtumat toistuvat, oppiminen on pysyvää. Traumaattisina kertakokemuksina sisäistyvät hyvin voimakkaat ja dramaattiset tapahtumat. (Tuhkasaari 2013, 28.) Termi sukupolvien välinen siirto viittaa mahdollisesti traumatisoituneiden mielikuvien tallentamiseen. Tuhkasaari kirjoittaa että isänä oleminen on ennen kaikkea oman isänsä toistamista. (Tuhkasaari 2013, 42.)

Santalahti ja Marttunen (2014, 191) kirjoittavat, että lasten riskiä saada mielenterveyshäiriö lisäävät vanhempien mielenterveys- ja päihdehäiriöt. Käytöshäiriöitä, kuten antisosiaalisuutta on havaittu masentuneiden äitien lapsilla, mitä on selitetty hoivaympäristöllä ja geeneillä. Tutkimuksen mukaan antisosiaalisuuden riskiä voivat kohottaa masentuneiden äitien lapsilla sekä geenit että ympäristö. Masentuneiden vanhempien lasten sairastumisen ehkäisyssä on saatu hyviä tuloksia riittävän varhaisella perheinterventiolla. Lapsen ymmärryksen kasvattaminen vanhemman sairaudesta osoittautui tehokkaaksi keinoksi.

Äidin masennus ja heikko vanhemmuus ovat psyykkisen häiriön puhkeamiseen nuoruuden ja aikuistumisen kynnyksellä vaikuttavia ylisukupolvisia tekijöitä. Äidin haavoittuvuus kuten alhainen itsetunto ja puutteet ihmissuhdetaidoissa sekä lasten laiminlyönti tai pahoinpitely ennusti psyykkisen häiriön puhkeamista varhaisaikuisuudessa. Haavoittuvien äitien lapsilla on tutkimuksen mukaan nelinkertainen riski sairastua psyykkisesti. (Vilhula 2007, 86.)

Aikuispsykiatrian erikoissairaanhoidon potilaista noin kolmasosalla on lapsia. Lastensuojelulain ja terveydenhuoltolain mukaan lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, minkä aikana vanhemman kyky huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen. (Santalahti & Marttunen 2014, 191–192.)

Psykologiassa ja psykiatriassa on viimeisen parinkymmenen vuoden kuluessa tutkittu paljon, missä laajuudessa ja miten traumaattiset kokemukset siirtyvät sukupolvesta toiseen. Miten vanhempien kokemat traumat vaikuttavat lasten kehitykseen ja mielenterveyteen sekä lapsi- ja vanhempisuhteisiin. Traumaattisten kokemusten on oletettu johtavan ongelmiin vanhemmuudessa, koska vanhemmuuden tehtävä vaatii erityisiä psyykkisiä ja sosiaalisia voimavaroja. (Holmila ym. 2008, 424.) Punamäki (2005, 56) kertoo, että trauma voi joko vahingoittaa tai kristallisoida vanhemmuutta. Tutkimusten mukaan vakavan trauman kokeneilla vanhemmilla on taipumus joko vetäytyä aikuisen vastuullisesta roolista tai liiaksi ripustautua lapseen. Heidän on vaikea olla emotionaalisesti läsnä, sekä asettaa rajoja ja kontrolloida lasta. Toisen tutkimuksen mukaan traumaattiset muistot kuormittavat vanhempien ja lasten suhdetta, mutta aina vaikutukset eivät ole negatiivisia pelkästään tai lapsen kehitystä vahingoittavia. Vanhemmat, jotka ovat kokeneet trauman haluavat tarjota lapsilleen maksimaalisen turvallisuuden, se voi ilmetä vaarojen liioitteluna, pelkona ja ylisuojelevuutena. (Punamäki 2005, 56–57.)

4.7 Taloudellisten ongelmien siirtyminen ylisukupolisesti

Perheen kokemien taloudellisten toimeentulon vaikeuksien ja köyhyyden on todettu olevan yhteydessä lapsen kasvuun ja hyvinvointiin. Vanhempien, joilla on taloudellisia vaikeuksia, on todettu olevan myös muita vanhempia useammin kantavan huolta omasta jaksamisestaan ja vanhemmuuden taidoistaan. Myös taloudellisen toimeentulonsa hankalaksi kokevat vanhemmat arvioivat lastensa hyvinvoinnin jonkin verran heikommaksi kuin paremmin toimeentulevien perheiden vanhemmat. Vanhemman tai vanhempien työttömyys ja perheen heikko taloudellinen tilanne olivat usein yhteydessä toisiinsa. (Halme & Perälä 2014, 221.)

Lasten myöhempään hyvinvointiin ja mielenterveyden ongelmiin ovat kiinteästi yhteydessä perheen taloudelliset ongelmat. Jos vanhemmat ovat saaneet toimeentulotukea, usein myös lapsi joutuu turvautumaan siihen. Myös lasten koulunkäynnin ja mielenterveyden ongelmia sekä kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskiä lisäävät vanhempien työttömyys sekä taloudelliset ja terveydelliset vaikeudet. Perhetekijät lapsuudessa, kuten elinolot ja kehitysympäristöt ovat oleellisia yhteiskuntaan kiinnittymisessä sekä varhaiset elinolot vaikuttavat kouluttautumiseen sekä myöhempään hyvinvointiin tätä kautta. (Paananen & Gissler 2014, 209, 212.)

Lasten hyvinvointiongelmiensa yleisyyteen on yhteydessä myös heidän vanhempiensa heikko koulutus ja matala sosioekonominen asema. Erityisesti jälkikasvun mahdollisuuksia taloudellisesti itsenäiseen elämään heikentää perheen taloudelliset ongelmat ja ne näkyvät hoitoa vaativina mielenterveyden ongelmina. Erityisesti varhaislapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa nuorten kognitiiviseen suoriutumiseen kielteisesti sekä vähentää peruskoulun loppuun suorittamisen todennäköisyyttä. Perheen sosioekonominen asema vaikuttaa lasten ja nuorten terveyteen, oppimiskykyyn, käyttäytymiseen sekä syrjäytymiseen suuresti. Vanhempien vähäinen koulutus ja sosioekonominen asema lisäävät esimerkiksi psykiatrisen erikoissairaanhoidon tarvetta lapsilla. Kun vanhempien ongelmat kasautuvat, he jättävät jälkensä lastensa hyvinvointiin. (Paananen & Gissler 2014, 213.)

Köyhiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus on kasvanut kaikista alle 18-vuotiaista lapsista. Erityisesti pienituloisuus on lisääntynyt selvästi yhden huoltajan perheissä ja monilapsisissa perheissä. Vuonna 2012 kaikista lapsista kuului noin kymmenen prosenttia yhden huoltajan perheisiin ja köyhistä lapsista 32 prosenttia. Vastaavasti kolmilapsisiin ja sitä suurempiin perheisiin kuului 34 prosenttia lapsista, mutta köyhistä lapsista 44 prosenttia. Köyhyyden taustalla lapsiperheissäkin on työttömyyttä, mutta noin joka toisessa köyhässä lapsiperheessä huoltaja käy töissä. Köyhissä lapsiperheissä huoltajat ovat useammin pätkätöissä sekä osa-aikaisissa ja matalapalkkaisissa töissä muiden lapsiperheiden huoltajia useammin. Tämä selittyy matalalla koulutustasolla, joka on köyhien lapsiperheiden huoltajilla useimmin, kuin muiden lapsiperheiden huoltajilla. (Paananen & Gissler 2014, 86–89.)

Taloudellinen eriarvoisuus ilmenee kuluttamisen ja toimintamahdollisuuksien eroina lasten arjessa. Lapset erottelevat toisiaan esimerkiksi pukeutumisen ja tavaroiden ostamisen pohjalta, sen vuoksi perheen pienituloisuus saattaa johtaa lasten syrjimiseen, ryhmästä sulkemiseen ja kiusaamiseen. On tehty myös tutkimus köyhyyden yhteydestä syrjäytymisriskeihin ja niiden sosiaaliseen periytyvyyteen. Lapsilla oli lisääntynyt vähäinen koulutus, mielenterveysongelmat, huostaanotot ja pienimuotoinen rikollisuus, jos vanhemmat olivat saaneet pitkään toimeentulotukea. Lasten huostaanottojen taustalla onkin usein perheen köyhyys ja vanhempien ulkopuolisuus työelämästä. (Paananen & Gissler 2014, 91.)

Mikäli vanhemmat ovat suorittaneet pelkän peruskoulun, on lasten riski jäädä ilman toisen asteen koulutusta jopa viisinkertainen, niihin lapsiin nähden, joiden vanhemmat ovat korkeasti koulutettuja (Kataja ym. 2014, 44). Kodin elinolot ovat yhteydessä lasten koulutusurien valintaan, ja esimerkiksi usein nuorten koulutusvalinnat ovat samankaltaisia vanhempien koulutuksen kanssa. Näin ollen vanhempien elämäntavat ja sosiaalinen asema osin peritään. Elämäkulussa selviytymiseen vaikuttaa suurelta osin koulutus. Lapsuudenaikaisesta huono-osaisuudesta voi olla seurauksena koulutuksen ja työn tai molempien ulkopuolelle jääminen. Usealla työttömällä nuorella on käytynä vain peruskoulu. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 7.12.2015.)

Syrjäytyminen on usein ylisukupolvista, nuorten riskiin syrjäytyä on selvä yhteys kotioloilla. Mikäli vanhemmilla on matala koulutustaso tai jos he elävät toimeentulotuen turvin, lisää se riskiä lapsen putoamiseen koulusta. (Aaltonen, 5.11.2015.)

4.8 Vanhempien eron vaikutukset lapseen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemässä seurantatutkimuksessa on tutkittu tamperelaisnuorten elämänkulkua ja erityisesti heidän mielenterveyttä ja hyvinvointia. Seurantatutkimuksella tarkasteltiin onko lapsuuden perhetaustalla, sosiaalisella tuella ja elämäntapahtumilla merkitystä psykososiaaliselle kehitykselle ja hyvinvoinnille. Tutkimuksessa selvisi, että nuorilla, joiden vanhemmilla oli paljon ristiriitoja ja joiden vanhemmat olivat eronneet, esiintyi heillä enemmän psykosomaattista oireilua ja heillä oli heikompi itsetunto kuin niillä, jotka olivat lähtöisin vähemmän ristiriitaisista ja ehjistä perheistä. Varsinkin tyttöjen itsetuntoon oli tutkimuksen mukaan vahva yhteys vanhempien erolla, kun taas poikien itsetuntoon oli yhteydessä vanhempien ristiriidat. Tutkimuksessa selvisi myös, että matalamman sosioekonomisen aseman omaavien vanhempien lapsilla oli heikompi itsetunto kuin korkeamman sosioekonomisen taustan omaavien vanhempien lapsilla. Myös tyttöjen lisääntyneeseen psykosomaattiseen oireiluun oli yhteydessä vanhempien matala sosioekonominen asema. Vanhempien sosioekonomisella asemalla oli myös yhteys nuorten terveystietoisuuteen. (Mustonen ym. 2013, 32–33.)

Seurantatutkimuksen osatutkimuksella tarkasteltiin tutkittavien psykososiaalista hyvinvointia, sekä sitä uhkaavia tai suojaavia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä oli tutkimuksessa muun muassa vanhempien avioero, itsetunto, selviytymiskeinot ja sosiaaliset suhteet. Huomiota kiinnitettiin erityisesti nuorten masennukseen ja siihen johtaneisiin tekijöihin. Tutkimuksessa saatiin selville, että masennus oli hieman yleisempää sellaisilla aikuisilla, joiden vanhemmat olivat eronneet, kuin sellaisilla, joiden perhetausta oli ehjä. Nuoren itsetuntoa todettiin heikentävän etäinen isäsuhde ja näin altistavan masennukselle nuorena aikuisena. Tutkimuksen mukaan hyvällä suhteella vanhempiin oli suuri merkitys masennusta suojaavana tekijänä. Vanhempien avioeron lisäksi masennusoireet nuoruusiässä lisäsivät masennusriskiä aikuisuudessa.

Masennuksen alttiutta miehillä lisäsi nuorena tehdyt lainrikkomukset, ongelmat kaverisuhteissa sekä huono ilmapiiri kotona. Vastaavasti naisilla matala itsetunto sekä huono koulumenestys lisäsi masennusriskiä aikuisuudessa. (Mustonen ym. 2013, 42.)

Kärkkäinen (2004, 240–242) on tutkinut yksinhuoltajaperheiden lasten suhteita vanhempiinsa ja myöhäisempään elämässä selviytymiseen. Hänen tutkimuksen mukaan monilla yksinhuoltajien lapsilla oli koulunkäyntiä haitanneita psykosomaattisia oireita. Yksinhuoltajaperheiden lapsista noin kolmasosa kertoi aikuisena haastattelussa toisen vanhemman menettämisen aiheuttaneen voimakkaan henkisen kriisin. Vielä aikuisiälläkin perhe- ja sukulaissuhteiden tiheyteen vaikutti yksinhuoltajien lapsilla jonkin verran lapsi-vanhempisuhte. Kaikkein heikoin äiti-lapsisuhte yhdistyi lasten tapaturma-alttiuteen, jopa itsetuhoisiin piirteisiin, tilanteissa oli ollut epäilyjä lapsen kotona kokemasta väkivallasta. Tässä tutkimuksessa lähes kaikissa tapauksissa oli yksinhuoltajana ollut äiti, sekä lapsen suhde isään oli tavalla tai toisella heikentynyt tai sitä ei ollut. Vanhemmuuden sosiaalista perimää tuki se, että vanhempien sukupolvessa niillä, jotka olivat omassa lapsuudessaan kasvaneet itsekin yksinhuoltajaperheessä, oli yksinhuoltajuus noin kaksi kertaa yleisempää. Usein myös pitkäaikaisia vaikeuksia mm. vuorovaikutussuhteissa liittyi yksinhuoltajuuteen johtaneisiin ja sitä seuranneisiin olosuhteisiin. Kärkkäisen tuloksia voinee varauksella tulkita tukeneen vanhemmuuden psykososiaalisten ja vuorovaikutusmallien periytymisen teorioita. Tuloksista selvisi myös, ettei vanhemman yksinhuoltajuus ollut lapsen elämässä selviytymisen kannalta ratkaiseva eikä yksiselitteinen. Tärkeintä oli vanhemman kyky olla turvallinen aikuinen lapselle ja lapsi-vanhempisuhteen laatu.

5 LASTENSUOJELU YLISUKUPOLVISUUDEN EHKÄISIJÄNÄ

Lasten on tunnistettu tarvitsevan enenevässä määrin suojelua tilanteissa, joissa lapsen turvallinen kehitys voi haasteellistua. Tällaisia tilanteita voivat olla perheiden taloudellinen tilanne, perheenjäsenten persoonallisuus, elämänhistoria, suhteet ja siteet toisiinsa ja yhteisöön. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on noussut 1990-luvun puolivälistä lähtien. (Puustinen-Korhonen & Pösö 2010, 7.) Myös lasten mielenterveydenongelmat lisääntyivät 1990-luvulla, ja yli puolet lastenkoteihin sijoitetuista lapsista tarvitsi myös psykiatrista apua. Erityiseksi haasteeksi on nostettu katkaista sukupolvesta toiselle kulkeva lapsen kaltoinkohtelu. On ilmeisen osuvaa luonnehtia lastensuojelun toimenpiteiden kohdistuvan sellaisiin perheisiin ja lapsiin, joiden psykososiaalinen tilanne on heikko. (Raunio 2009, 288.)

Puustinen-Korhonen ja Pösö (2010, 7) korostavat, että lastensuojelun asiakkaina olevat lapset tarvitsevat erityisesti pysyvyyttä ja jatkuvuutta, koska heidän pysyvyyttä on jo rikottu silloin, kun lapsi sijoitetaan pois omasta kodistaan. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus ”turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun” (Lastensuojelulaki 1§). Lastensuojelulain 34§ mukaan avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä, ” 1) jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka 2) jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveytään tai kehitystään.”

5.1 Lastensuojelun tarkoitus ja tavoite

Lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun ovat lastensuojelun tarkoituksena. Lastensuojelu määrittellään laissa (13.4.2007/417) seuraavasti: lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta ja ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 25.1.2016.)

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan silloin kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Kyse on lastensuojelutyöstä, jota tehdään lastensuojelun sosiaalityössä, kun on päätetty, että lapsi tai nuori on lastensuojelun asiakas. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 25.1.2016.)

Kunnan on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asunisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto, kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisolosta tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle. (L.13.4.2007/417, 7 luku, 35 §.)

Lastensuojelutyössä tulee olla käytössä monipuolinen valikoima erilaisia tukitoimia, jotta kullekin lapselle ja perheelle voidaan räätälöidä tarkoituksenmukainen tukitoimien kokonaisuus. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yhden perheen kohdalla pitäisi käyttää kaikkia tarjolla olevia tukitoimia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2.9.2015.)

5.2 Lastensuojelun avopalvelut

Suurin osa lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta toteutetaan avohuollon tukitoimilla, jotka tähtäävät lapsen ja perheen elämäntilanteen paranemiseen. Tukitoimien suunnittelu ja niistä sopiminen toteutetaan mahdollisimman paljon lapsen ja perheen kanssa yhteistyössä. Lastensuojelun avohuollon tukitoimina lapselle voidaan järjestää esimerkiksi varhaiskasvatuksen, oppilashuollon tai terveydenhuollon tukipalveluita. Tällöin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa olevan lapsen ja perheen kanssa työskentelyllä tarkoituksena on päästä asiakassuunnitelmassa määriteltyihin erityisiin tavoitteisiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 24.2.2016.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (20.1.2016) mukaan tukihenkilö tai -perhe voidaan järjestää erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai perheelle. Lapsen terveyttä ja kehitystä on tarkoitus turvata tukihenkilön- tai perheen avulla. Lastensuojelun asiakkuutta ei kuitenkaan vaadita palvelun näiden saamiseen.

Oma-aloitteisesti on myös mahdollista hakea palveluiden piiriin. Tukihenkilötoiminnassa asiakas ja tukihenkilö tapaavat yhteisen tekemisen tai harrastuksen merkeissä lapsen omassa elinympäristössä. Tukiperhetoiminnassa lapsi osallistuu tukiperheenä toimivan perheen arkeen ja yöpyy viikonlopun ajan esimerkiksi kerran kuukaudessa tukiperheessä.

Lastensuojelun asiakkuutta ei vaadi myöskään perhetyö, joka on sosiaalihuoltolain mukainen palvelu. Kuitenkin myös lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja hänen perheensä ovat oikeutettuja saamaan perhetyötä tai tarpeen vaatiessa tehostettua perhetyötä, joka on lastensuojelulain mukaista. Perhetyön tarkoitus on tukea lapsen ja hänen perheensä hyvinvointia. Tavoitteena on perheen vuorovaikutuksen parantaminen sekä voimavarojen vahvistaminen. Perhetyötä voidaan toteuttaa ehkäisevänä sekä niin sanottuna korjaavana työnä. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 18.11.2015.)

Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen (25.2.2016) mukaan perhekuntoutusta voidaan järjestää myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Perhekuntoutuksessa toteutetaan suunnitellusti ja tavoitteellisesti kuntouttavaa toimintaa koko perheelle. Sen tarkoituksena on turvata lasten kasvuolosuhteet, tukea vanhempia lasten kasvatuksessa ja vahvistaa perheen omia voimavaroja. Avohuollon tukitoimia ovat myös lapsen ja perheen asumisen puutteiden paikkaaminen sekä taloudellinen tukeminen.

Korhosen (2013, 99) tutkimuksessa avohuollon työntekijät painottivat kuinka ylisukupolvisuuden katkaisemisessa erityisen tärkeää on ennaltaehkäisevä työote sekä ajattelutapa. Asioihin tulisi puuttua mahdollisimman varhain. Tässä korostuvat myös peruspalveluiden kuten päiväkodin ja koulun asema. Tutkimuksessa tuodaan myös esiin, kuinka esimerkiksi kotipalvelun ja perhetyön saantia tulisi helpottaa matalan kynnyksen palveluissa. Perhetyön toivottaisiin lisääntyvän neuvolan ja päiväkodin toimesta, ei lastensuojelun järjestämänä. Näin ollen leimaantumisen pelko pienenesi, jonka vuoksi palveluja olisi helpompi ottaa vastaan.

5.3 Lastensuojelun sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaan. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidona taikka muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Huostaanotettu lapsi voidaan poikkeuksellisesti ja enintään 6 kuukauden ajaksi sijoittaa myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos.)

Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, jolloin tuki voi olla arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun lapsen hoidosta vastaavan henkilön kanssa. Jos lasta ei voida sijoittaa yhdessä hänen vanhempansa kanssa lapsen edun mukaisesti, voidaan lapsi sijoittaa myös yksin avohuollon tukitoimena. Sijoitukseen tarvitaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Avohuollon sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (L.30.12.2014/1302, 8 luku, 38 §.)

5.4 Huostaanotto ja lapsen kiireellinen sijoitus

Lastensuojelulain (L.13.4.2007/417, 9 luku, 40 §.) mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

- 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain jos avohuollon toimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai ne ovat riittämättömiä. Jos lapsi on edellä mainituista syistä (ks. edellinen kappale) välittömässä vaarassa, voidaan lapselle järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää, ja päätöksen sijoituksesta tekee sosiaalihuollon viranhaltija. (L.13.4.2007/417, 8 luku, 38, 40 §.)

Hyvinvointi 2015-ohjelman (2007, 30) mukaan huostaanotettujen lasten ja nuorten terveys on muita lapsia ja nuoria heikompaa ja riski ennenaikaiseen kuolemaan on moninkertainen muihin lapsiin verrattuna. Suomessa noin 46 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on laitoshoidossa, ja vastaavasti vain noin 40 prosenttia on perhehoidossa. Varhain alkanut ja pitkään jatkuva laitoshoido on riski lapsen kehitykselle, joka näkyy myös aikuisiän vaikeuksina löytää hyvä vanhemmuuden malli. Näin ollen laitoshoidolla voi olla, jopa ylisukupolvisia vaikutuksia.

Suomalaisten ja kansainvälisten tutkimusten mukaan, sijoitettuina olleet lapset pärjäävät nuorena aikuisena muita lapsia heikommin. Sijoitettuina olleilla lapsilla on suurempi riski siihen, että heidän koulutustaustansa jää alhaisemmaksi. Tällöin riski jäädä työmarkkinoiden ulkopuolelle kasvaa, sen vuoksi he jäävät useammin sosiaalietuuksien varaan. Myös riski kärsiä mielenterveysongelmista on suurempi muihin lapsiin verrattuna. Näiden vuoksi lastensuojelu näyttäytyy negatiivisen sosiaalisen perimän riskiä lisäävänä, eikä sitä katkaisevana tai ehkäisevänä tekijänä. Tutkimuksia lastensuojelun vaikutuksesta negatiivisen perimään liittyen on kuitenkin vielä todella vähän. (Kataja ym. 2014, 42.)

5.5 Jälkihuolto

Jälkihuoltoon on oikeus sen jälkeen kun sijaishuolto on päättynyt, sekä avohuollon tukitoimena tapahtuneen lapsen sijoituksen jälkeen, mikäli sijoitus on kestänyt vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti. Nuorelle voidaan kuitenkin järjestää jälkihuoltoa, vaikka sijoitus olisi ollut puolta vuotta lyhempi aika.

Tällä tavoin voidaan tukea nuoren itsenäistymistä, vaikka jälkihuoltovelvollisuus ei olisikaan ehdoton. (L 13.4.2007/471, 12 luku, 75§.)

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea nuoren itsenäistymistä tai edesauttaa lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuollon jälkeen. Jälkihuollossa on mahdollista käyttää kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, joita järjestetään yksilöllisten tarpeiden mukaan. Palveluita jälkihuollossa ovat esimerkiksi nuoren tulevaisuuden tarpeiden ja toiveiden yhdessä miettiminen, psykososiaalisen tuen tarjoaminen, joka sisältää henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta arjessa selviytymiseen ja itsenäisiin elämän taitoihin sekä yhteiskunnan muihin palveluihin ohjaamista. Mahdollista on saada apua oman asunnon löytämiseen, tukea koulunkäyntiin ja opintoihin sekä tukea harrastuksiin. Taloudellista tukea on myös mahdollista saada asumiseen, koulutukseen, sekä muihin menoihin, jotka liittyvät itsenäistymiseen. Jälkihuollon avulla nuorella on mahdollisuus saada säännöllisesti aikuisen tukea myös sijoituksen päättymisen jälkeen. Jälkihuollon täytyy myös tukea lapsen tai nuoren vanhempia tai muita heidän kasvatuksesta vastuussa olevia henkilöitä sijaishuollon jälkeen tapahtuvassa kotiuttamistilanteessa. Tukeminen voi tapahtua esimerkiksi vanhemmille avohuollon palveluiden tai taloudellisen tuen avulla. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 30.7.2015.)

Monet sijoitettuna olleet nuoret tarvitsevat tukea vielä lastensuojelulain mukaisen jälkihuoltovelvoitteen päättymisen jälkeenkin. Useilla sijaishuollossa olleilla nuorilla on pieni tukiverkosto, koska sellaisia biologisia sukulaisia, joilta tukea voisi saada, on vähän. Tämän vuoksi sijoituksen aikana muodostuneilla luottamuksellisilla ja pitkään jatkuneilla ihmissuhteilla on valtava merkitys vielä aikuistuttuakin. Usein aikuistuttua ja omien lasten saamisen myötä, omat vaille jäämisen kokemukset aktivoituvat. Tällöin on erityisen tärkeää, että tukea ja apua on saatavilla. Sos-lapsikylässä on käytössä jatkohuolto, jolla on tarkoitus varmistaa tuen jatkuminen myös yli 21-vuotiaana. (Koisti-Auer 2015, 19.)

5.6 Lasten ja nuorten psykiatrinen hoito

Nuorten mielenterveyshäiriöt ovat yleisiä ja monet mielenterveyshäiriöt ilmaantuvat ensi kertaa nuoruudessa. 20–25 prosenttia nuorista kärsii jostain mielenterveyden häiriöstä tutkimusten mukaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 14.4.2016.)

Lapsen kuntoutumista tuetaan hoito- ja terapiapalveluilla joita ovat: kasvatus- ja perheneuvolan palvelut, lapsen lyhytaikainen kuntouttava hoito avohuollon sijoituksena, oppimista edistävä tuki ja ohjaus koulupsykologien ja kuraattoreiden palveluilla, terapiat ja psykiatrinen hoito sekä lasten ja nuorten päihde- ja huumehoitopalvelut. Psykkisissä ja sosiaalisissa vaikeuksissa oleville lapsiperheille järjestetään lastensuojelullista kuntoutusta erilaisissa laitoksissa. Päihde- ja huumehoitopalvelut ovat usein lapsille ja nuorille katkaisuhuolto- tai laituskuntoutustyyppisiä, jotta päihdeiden käytöstä irrottautuminen onnistuisi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitosa.)

5.7 Lastensuojelun historia

Suomessa alkoi sotien jälkeen pitkä talouskasvun ja jälleenrakentamisen aika, joka loi hyvät edellytykset hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseksi. Perhepoliittisia uudistuksia toteutettiin Suomessa 1940-luvulla, kuten lapsilisät ja kodinperustamislainat, sekä äitiysavustusta ja neuvolaverkostoa kehitettiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin Suomessa 1936 ja se astui voimaan 1.1.1937. Tätä lakia oli pyritty saamaan aikaiseksi jo lähes 40 vuoden ajan ja se oli tärkeä uudistus. Uusi laki ei miellyttänyt täysin sitä ajaneita lastensuojelutahoja. Laki ei kriitikoiden mukaan velvoittanut riittävästi kuntia ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön, eikä lastensuojelua eriytetty muista sosiaalihuollon toimialoista riittävästi. Joka tapauksessa nyt laki velvoitti kantamaan vastuun myös lasten kasvatuksesta sekä määrittä lastensuojelun peruseriaatteen. Vuoden 1936 lastensuojelulain mukaan ehkäiseviä toimenpiteitä olivat esimerkiksi lapselle tai vanhemmille annettu taloudellinen apu tai lapselle tai vanhemmille annettu varoitus. Lapsi voitiin määrätä ehkäisevänä tai korjaavana toimenpiteenä suojeluvalvontaan.

Perhehoito oli yleisin huostaan otettujen lasten sijoitusmuoto vuosien 1937–1983 välisenä aikana. Perhehoitoon sijoitettujen lasten määrä oli vuositasolla noin 15 000 lasta. Kun taas lastenkoteihin ja koulukoteihin oli vuosittain sijoitettuna noin 5000 lasta. Lastensuojelun laitokset jakoutuivat lastenkoteihin ja kasvatustaloksiin, joihin lapset jaoteltiin heidän käytöksen mukaan. (Hytönen, Malinen, yms. 2016, 27–29.)

Lastensuojelun sijaishuollon epäkohtia sekä lasten kaltoinkohtelua on tutkittu Sosiaali- ja terveysministeriön teettämässä tutkimuksessa. Selvitys kohdistui sekä laitoksiin, että perheisiin sijoitettujen lasten kokemuksiin. Selvitys oli kokemuspohjainen ja se toteutettiin pääsääntöisesti haastattelemalla. Ajallisesti tutkimus kattoi ensimmäisen lastensuojelulain aikaisen sijaishuollon eli jakson vuodesta 1937 vuoteen 1983. Selvityksellä haluttiin muun muassa saada tietoa sijaishuollossa koetuista epäkohdista, kaltoinkohtelusta ja väkivallasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 8.11.2016.)

Laitoksissa olevien suurten oppilasmäärien vuoksi työntekijät joutuivat hylkäämään ylevät kasvatustavoitteet ja keskittyä minimipäämäärään, joka oli järjestyksen ja kurin ylläpito keinoja kaihtamatta. Laitoksiin vakiintui väkivalta osaksi epävirallista työ-
kulttuuria. Kirjoittamaton sääntö oli, että työntekijän tuli ylläpitää järjestystä tarvittaessa väkivallalla, joka ei noudattanut virallisia kuritusmuotoja laitoksessa. Myös oppilaiden keskuudessa muodostui vahva hierarkian leimaava alakulttuuri, jossa erityisesti poikaoppilaan arvo määriteltiin tappelun ja väkivallan kautta. Väkivaltaisiin otteisiin turvautuessaan laitosten työntekijät toimivat oppilaiden oman alakulttuurin ehdoilla. Työntekijät toisin sanoen vahvistivat auktoriteettiaan poikajoukon johtajana väkivallalla. Vasta 1970-luvulla kyettiin laituskulttuurin muutokseen, kun laitosten työntekijämäärää nostettiin ja väkivallan poistamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Tästä huolimatta tutkimukset ovat osoittaneet, että väkivalta on pysynyt erityisesti koulukotien arjessa aina nykypäiviin asti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 41.)

Lastensuojelutoiminnan painopiste muuttui avohuollon kehittämiseen 1950-luvulla, joka näkyi kasvatustaloverkoston nopeana laajenemisena. Avohuollon tehostumisen takia koulukotien määrää pienennettiin. (Känkänen 2012, 39.)

Tehostettu perhetyö alkoi Suomessa 1970-luvulla, jolloin lastensuojelun työmuotoja kehitettiin. Suomessa työ oli moniongelma-perheille räätälöityä kotipalvelua, jota tekivät kodinhoitajat. Kodinhoitaja teki välttämättömiä käytännön töitä, joista perhe ei itse selvinnyt sekä innosti perhettä vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Olenainen osa työtä oli perheen omatoimisuuden ja vastuun kehittäminen. (Känkänen 2012, 43.)

Suomessa yhteiskunnallisesti suurten muutosten aikaa sosiaalipolitiikassa olivat 1960–1990-luvut. Lainsäädännöllisesti laadittiin uudistuksia koskien sosiaalityötä, asiakkaan asemaa ja oikeuksia. 1970-lukua leimasi vahva yhteisöllisyyden idean vahvistuminen. Työkäytänteitä kehitettiin sosiaalihuollossa kohti avoimuudellisia ratkaisuja. Yhteiskuntaan ja sitä kautta poliittiseen päätöksentekoon ja sosiaalityöhön vaikuttivat myös vahvasti muutokset elämäntavoissa ja perhemuodoissa. Yksilökeskeinen sosiaalityö tuli suuntaukseksi 1980-luvulla. Keskustelun kohteeksi nousivat yksilön oikeudet, velvollisuudet ja vapaudet. Oire- ja ongelmakeskeisestä ajattelutavasta siirryttiin suhte- ja voimavarapainotteiseen työskentely- ja ajattelutapaan. (Känkänen 2012, 37, 45.)

1980-luvulla toteutettiin sosiaalihuollon kokonaisuudistus. Uudistetut sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki tulivat voimaan 1984-vuoden alusta. Lapsen edun huomioon ottamista ratkaisussa sekä itsemääräämisoikeutta häntä koskevissa asioissa lisäsi lastensuojelulaki. Uuden sosiaalihuoltolain myötä huoltoavun sijalle tuli toimeentulotuki, johon kaikilla henkilöillä oli oikeus, jotka eivät muutoin voineet saada kohtuullista toimeentuloa. Lapsen asemaa vahvistivat vuoden 1984 voimaan tulleet lait lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä lastensuojelusta. Aiemmassa holhouslaissa oli korostettu lapsen elatusta, kasvatusta, uskonnon merkitystä sekä lapsen kurittamista. Kasvatuksen tavoitteet muokattiin ajan arvoihin sopiviksi ja kurittaminen kiellettiin. (Känkänen 2012, 46.)

1990-luvun laman vuoksi sosiaalityö koki yhteiskunnallisen muutoksen. Taloudellisten resurssien niukkuus vaikutti työhön, sekä työsuhteisiin. Työsuhteiden määräaikaisuuden vuoksi sosiaalityössä oli tilanne, että asiakastyötä tekivät työhönsä ja sen kehittämiseen sitoutumattomat sosiaalityöntekijät. Laman vuoksi myös sosiaalitoimiston sosiaalityö muuttui Suomessa enemmän toimeentulotukityöksi. Kaavamainen toimeentulotukityö vei työntekijöiden resursseja muusta sosiaalityöstä.

Tämä vaikutti myös lastensuojelutyöhön, koska he eivät saaneet laman aikana riittävästi sosiaalityöntekijöiden huomiota. Sosiaalityön paikka 1990-luvulla hyvinvointipalveluissa koettiin toisarvoiseksi suhteessa hyvinvointipalveluihin ja muihin yhteiskunnallisiin toimintoihin. Sosiaalityöntekijöiden keskuudessa tällainen asetelma loi vaikutelman, että heitä ei arvosteta oman ammattikuntansa edustajina riittävästi yhteiskunnassa. (Piiroinen 2005, 71, 78, 88.)

Vuonna 2010 sosiaalihuollon lakien uudistamisen väliselvityksessä kerrottiin, että tärkein pyrkimys on löytää keinoja vastata kaikkein keskeisimpiin ja polttavimpiin sosiaalisiin ongelmiin. Sosiaaliset ongelmat liittyvät tällä hetkellä työttömyyteen, erityisesti nuorisotyöttömyyteen, toimeentulo-ongelmiin ja syrjäytymisen uhkiin, lapsiperheiden sosiaalisiin ongelmiin sekä mielenterveys- ja päihdeongelmiin. 1990-luvun jälkeen lastensuojelun tarve on jatkuvasti kasvanut, sekä väkivaltaan liittyvät kysymykset ovat tulleet yhteiskunnallisina ongelmina yhä enemmän näkyville. Nämä ovat esimerkkejä hädästä ja sosiaalisen avun tarpeesta, jota meillä yhä on. Myös arjen ongelmat ovat monimutkaisempia ja pahimmillaan ne voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a, 40–41.)

Viimeisten vuosikymmenien aikana on lisääntynyt hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen. Sosiaalipolitiikassa tunnetaan jo niitä prosesseja, joihin vaikuttamalla pystytään ehkäisemään uusien ongelmien syntymistä sekä jo syntyneiden ongelmien pitkittymistä ja kroonistumista. Varhaisella puuttumisella ja matalan kynnyksen palveluilla lisätään työntekijöiden osaamista ja kykyä auttaa riittävän varhain. Ennaltaehkäisyn periaate tarkoittaa sosiaalihuollossa sitä, että varhaiseen torjumiseen on pyrittävä kaikessa toiminnassa hyvinvointia uhkaavien ongelmien ja riskien syntymisen ehkäisyssä sekä ongelmien laajenemisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a, 45.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuus

Osassa haastatteluista selvisi kuinka huono-osaisuus oli jatkunut jo useiden sukupolvien ajan. Kaikki haastateltavamme toivat esiin, kuinka he eivät olleet ikinä syvällisemmin miettineet miksi heidän kohdallaan lastensuojeluasiakkuus oli jatkunut ylisukupolvisesti. Osa oli vaikea miettiä ylisukupolvisuuteen vaikuttavia tekijöitä, koska vanhemman ja lapsen asiakkuudet olivat tulleet sen verran eri syiden takia. Osassa myös vanhempi itse oli pyytänyt tukea lastensuojelusta, jolloin asiakkuus oli alkanut tai tukea oli lisätty.

Yksi tutkittavamme toi esiin kuinka ajattelee lastensuojelun vahvaan puuttumiseen olevan syy vanhemman oma historia lastensuojelun asiakkaana. Haastateltava toi esiin, että kokee ettei niiden perheiden kohdalla puututa niin vahvasti asioihin, joilla on niin sanotusti kulissit kunnossa.

No siis mä uskon että alun perin se että ne sossut oli tässä kim-pussa, et suurin syy oli se mun tausta. Joo musta ainakin tuntuu siltä, et on enemmän sitte suurennuslasin alla. Ku mä oon kasvanut perhekodis, nii tuntuu et jotenki herkemmin sitte.(H1)

6.1.1 Nuori vanhemmuus

Kaikki haastateltavamme olivat saaneet ensimmäisen lapsensa nuorena, 21-vuotiaana tai aiemmin. Useasta tapauksesta selvisi, ettei lapsi ollut suunniteltu. Suurin osa vanhemmista koki, etteivät he olleet vielä valmiita vanhemmiksi. Myös pikkulapsi perheen arjen raskaus yllätti. Aineistomme mukaan osassa tapauksissa oli nähtävissä lapsen saamisen nuorena olevan ylisukupolvista. Osa haastateltavimmme vanhemmista olivat saaneet myös ensimmäisen lapsensa nuorena.

Useat haastateltavamme kuvasivat kuinka itse pärjäämisen tavoittelu oli suurta, eikä esimerkiksi lasta haluttu antaa kenenkään muun hoidettavaksi edes lyhyeksi aikaa. Taustalla oli myös se, ettei lähipiirissä ollut sellaisia henkilöitä, joille lapsen olisi uskaltanut hoitoon antaa.

Osan kohdalla esiin nousi, että he pelkäsivät omien vanhempien arvostelevan lapsen kasvatusta, sen vuoksi nähtiin paremmaksi pitää lapsi kotona, eikä antaa isovanhemmille hoitoon.

6.1.2 Tukiverkon puute

Puutteellinen tukiverkosto nousi esiin suurimmassa osassa haastatteluita. Lapsuudessa perheen arjessa ei ollut juuri mukana sukulaisia tai muita läheisiä. Vanheman tukiverkosto saattoi joissain tapauksessa koostua esimerkiksi ainoastaan muista päihteidenkäyttäjistä. Suurin osa haastateltavistamme toi esiin kuinka perheen ongelmia tuli ehdottomasti salailla, perheelle aiheutuvan häpeän vuoksi, sekä sen vuoksi ettei esimerkiksi kukaan saisi tietää perheessä tapahtuvasta väkivallasta. Tämän vuoksi tukea oli vaikea saada läheisiltä. Kaksi tutkittavaamme oli myöskin yrittänyt tuoda ongelmia viranomaisten tietoon, mutta niihin ei tartuttu. Kolme haastateltavaa myös toi esiin, kuinka heidän vanhempansa olivat niin pidettyjä, ettei ulkopuoliset uskoneet lasten laiminlyöntiin.

Sillo isäpuoli lahjo niitä omia lapsia ettei ne kerro. Meidät pistettii pihalle, ettei me puhuttu mitää. Tai sit jos meinas lipsahtaakki nii tiesi et illalla tulee turpaa. Jos meille tuli joku käymää nii tultii istuu siihe vieree, ettei varmaa vaa kukaa sano yhtään mitään. Että tota... nuorempia vaiennettii herkuilla. (H3)

Ei ollut tukiverkostoa mulla lapsena, ku ei mistään voinu puhua, ku niitä hävettin. Äidillä varmaan oli omat vanhempansa ja sisaruksensa ainaki osa niistä, mutten koe että mulla ois ollu ketään. Isästä en tiedä, ehkä omalle äidille kerto jotain, mut leimaantumisen pelko oli niin suuri. Ja se oli aiheellinenki. Kyllä ihminen leimaantuu tänä päivänäki. (H5)

Aineistosta selviää, että suurimmalla osalla tutkimuksessa olleilla oli myös omassa vanhemmuudessa pieni tukiverkosto tai ei lainkaan tukiverkostoa. Lastensuojelun kautta viranomaiset ja esimerkiksi tukiperhe muodostivat tukiverkoston. Muutama haastateltavista oli itse pyytänytkin lastensuojelun apua, juuri siksi kun muuta tukiverkostoa ei ollut. Suurimmalla osalla oli katkennut välit omiin vanhempiin tai muusta syystä he eivät olleet soveltuvia toimivaksi tukiverkostoksi.

Omilla vanhemmillä oli niin paljon omia ongelmia, ettei heistä koettu olevan kun pääasiassa haittaa oman vanhemmuuden aikaiselle perheelle. Haastateltava kuvasi kuinka lapsuuden perheen ongelmat olivat vaikuttaneet häneen niin, ettei hän pysty luottamaan muihin ihmisiin, ja sen vuoksi omaa tukiverkostoa on ollut mahdoton rakentaa. Haastateltava kertoi kuinka useat ihmissuhteet olivat päättyneet ikävästi, joka entisestään horjutti luottamusta muihin ihmisiin.

Sit ku mulla on kuitenkin nii huono tukiverkosto, että en mä oo oi-kestään biologisen suvun kanssa tekemisissä ja sijaisperhe on niin kiireinen. Että mulla ei ois muuten tukiverkostoa, että jos mä haluan hetken huijata, niin ei ois ketään kelle viedä. (H4)

Sit saatiin tukiperhe, ku eihän meil ollu ketään tukiverkostoa. Ite pyydettiin sitä. Meillei ollu ketään. Oltiin koko ajan vaan tenavien kans sillo. (H2)

(Lapsen nimi) jutut ku ne kaikki ongelmat, mitä sillä oli, ku se oli vauva. Ja mä olin ihan yksin siinä. Mä ite kysyin, et saako jotain apua. Ku mä osasin avata suuni siinä. Mun on niinku aika vaikee luottaa kehen tahansa.. se on ollu aina ja tulee aina varmaa olemaan. (H3)

6.1.3 Riittämätön vanhemmuus ja vanhemman väsymys

Kaksi haastateltavaamme kuvasi, kuinka heidän vanhemman kohdalla oli kyse riittämättömästä vanhemmuudesta, vanhempi ei huolehtinut lasten tarpeista. Yksi tutkittava puolestaan toi esiin, kuinka vanhempi kuormitti lasta aikuisten murheilla, jolloin lapsi joutui ottamaan perheestä paljon vastuuta, eikä näin ollen saanut elää niin kuin muut lapset.

Ei tullu elettyä ikinä, niinku sellasta normaalia elämää, aina piti ottaa paljo vastuuta, lapsena niinkun aikuisen. (H5)

Aineistosta nousi esiin myös kuinka kolme haastateltavaamme koki turvattomuutta lapsuuden perheessä. Turvattomuuden tunne oli läsnä erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa lapsi ei voinut turvautua kumpaakaan vanhempaansa.

Tämä johtui esimerkiksi siitä, ettei lapsi saanut tavata toista vanhempaansa huoltajuuskiistan vuoksi, ja yhdessä lapsen isä ei ollut lapsen elämässä juuri ollenkaan mukana.

Omassa lapsuudessa vanhempien riittämättömän vanhemmuuden taustalla nähtiin olevan myös väsymystä, mikä haastoi vanhemmuutta. Myös kaikki paitsi yksi tutkittava kuvasivat väsymystä lapsiperheen arjessa oman vanhemmuuden aikana. Yksi kertoi, ettei kokenut niinkään itse väsymystä, mutta viranomaiset katsoivat hänen olleen väsynyt, jolloin aloitettiin avohuollon tukitoimena päivähoito, vaikkei haastateltava itse olisi kokenut tätä tarpeelliseksi. Muutamalla haastateltavallamme oli myös itsellä vakavia fyysisiä sairauksia, jotka aiheuttivat osaltaan väsymystä. Näiden vuoksi on noussut huoli, ettei vanhempi välttämättä pysty turvaamaan lapsen turvallista lapsuutta. Tuella halutaan turvata vanhemman jaksamista ja pärjäämistä lapsen kanssa. Myös osalla lapsista oli fyysisiä sairauksia, sen vuoksi lapsen hoitaminen vaati erityistä jaksamista.

Lapsena koetun väkivallan seurauksena myös näkyi se, kuinka omaa mielipidettä oli vaikea tuoda ilmi, koska lapsuudessa sitä ei ollut voinut tehdä. Näin ollen vanhemmuutta haastoi se, ettei ollut luontevaa pitää itsen ja lapsen puolia. Edelleen halusi miellyttää muita, eikä näin ollen rajoista kiinni pitäminen onnistunut.

Pitäis uskaltaa pitää niitä rajoja, ja pitää pojan puolta, ku lapsuudessa et voinu koskaan näyttää tunteita tai olla eri mieltä, koska silloin sua hakattiin. Siihen pitäs ny pyrkiä, että sä uskallat sanoa oman mielipiteen eikä sulle silti tehä mitään. Siihen on vielä opettelua. (H4)

6.1.4 Ratkaisumallien ylisukupolvisuus

Useassa haastattelussa nousi esiin kasvatuksen ratkaisumallit. Haastateltavat toivat esiin, kuinka on vaikea toimia oikein, kun ei tiedä miten tulisi toimia, kirjoista on vaikea opetella, mikäli malli puuttuu. Hyviä ratkaisumalleja tutkittavat olivat saaneet kuitenkin toiselta vanhemmalta, sijaisvanhemmilta sekä sukulaiselta. Haastateltavat toivat esiin, että sitten menee hyvin, mikäli kaiken tekee päinvastoin kuin omassa lapsuuden perheessä. Aineistosta selvisi, että vanhemman on mietittävä koko ajan tarkasti omaa toimintaansa, jotta ei toistaisi vanhemmilta saatuja malleja lasten kasvatuksessa.

Pitää olla todella tarkkana ettei kopioi omaa lapsuuttaan. Ja se on yks ylisukupolvisuuteen vaikuttava ja siis se että ei osaa, ei vaan osaa. Jos ei osaa kasvatuksessa nii ei osaa. Jos ei oo saanu mallia nii se on tosi vaikea kirjasta oppia. (H2)

Nii kyllä siinä niinku ylisukupolvisuudessa jotaki semmosta on. Jos ei ole oikeesti särmänä sen asian kanssa nii, valitettavasti kaikki ihmiset maailmassa kopioi apinan lailla apinoita, ku ollaan mitä kotona on opittu tai kylällä nähty ku apinoita ollaan. Valitettavasti se menee niin. Kyllä se vaan valitettavasti menee niin. (H2)

Vaikka haastateltavat kertoivat pyrkivänsä toimimaan päinvastoin kuin heidän omat vanhemmat, löytyi yhtäläisyyksiäkin. Esimerkiksi kuinka oma isä oli usein huutanut lapsille ja ollut pelottava. Vanhempi kertoi myös huutavan lapselleen, mutta ei tekisi sitä, mikäli hänen lapsensa osoittaisi pelkäävänsä. Tutkittava kertoi kuinka hänen äitinsä oli aina ostellut lapselle kaikkea, osoittaen kiintymyksen. Haastateltava kertoi myös tekevänsä lapselleen tätä, hän kertoi tulevan hyvä mieli, kun näkee lapsen ilon toteuttaessaan lapsen pyyntöjä. Tutkittava kertoi kuinka hänen äitinsä oli ollut häntä kohtaan lapsuudessa ylisuojelevainen, ja huomasi itsekin olevan samanlainen nyt oman lapsen kohdalla.

Ja sitte mun isä on ollu semmonen, et se huutaa ja on ollu semmonen pelottava ollu. Ja mä oon semmonen et saatan huutaa (*lapsen nimi*) niinku tosi rumasti. Mut ei se oo alkanut itkee tai mitään tällästä. Et se on vaa ollu, et äiti sä oot tyhmä. Sisko on samanlainen, et se huutaa lapsille. Enkä mä voisi sit huutaa (*lapsen nimi*) jos se pelkäis, mut ku ei se pelkää ollenkaa. Ku mä ainaki itkin ja pelkäsin ku isä huus, mut (*lapsen nimi*) ei oo semmonen.(H1)

Yksi haastateltava toi myös esiin kuinka hänen äitinsä hyssytteli perheen ongelmia, eikä puuttunut tarpeeksi toisen vanhemman käytökseen. Haastateltava huomasi itse toimineen oman puolison kohdalla samoin. Hän kuvasi kuinka huomaa sen vaikuttaneen kielteisesti erityisesti yhteen lapsista, joka on ollut kovin surullinen, ja eikä osaa pitää puoliaan esimerkiksi koulussa.

Mutta tosin se että äiti on joutunut hyssytelly paljon asioita. Juoksuuttanut meitä karkuun isältä. Ja niitä semmosia. Muistan lapsuudesta ku mulla meni ikkuna rikki kerran vahingossa. Äiti sano et laita verhot kiinni, nii isä ei nää sitä, nii aamulla tulee naapurin mies korjaamaan. On hyssytelly paljon. et toisaalta, jos aattelen ny tällä hetkellä nii, se vaimon alkoholismi, ehkä se oli äidiltä opittu se hyssyttely. Ehkä mun olis kannattanut sillonki pitäny järjellä ajatella, että en kopioi omaa lapsuutta. Kyllä se kopioituu näköjään osittain, pakostakin vahingossa. Ehkä mä oon siinä virheen tehny ja omat lapset kärsii ku mä oon sellanen hyssyttelijä. Mä oon hyssytelly nii kai se on tarttunut tuohon vanhimpaan tyttöön. Se on ollu vähä surkimus, ei sais sanoo. Mut surkiana koko ajan. Kova työ on tehty, että tyttö on ny sellanen, ku se on. Siinä on opetteleminen että oppii pitämään puolensa. Siinä on oppiminen. (H2)

Tutkittavamme kertoi kuinka lapsuudessa perhe muutti usein eri paikkakunnille. Hän koki tämän negatiivisena, koska esimerkiksi kaverisuhteet katkesivat, ja uudella paikkakunnalla piti aina yrittää löytää uusia kavereita, joista joutui kuitenkin luopumaan seuraavan muuton yhteydessä. Vanhemmat vaihtoivat paikkakuntaa aina kun kyseisellä paikkakunnalla syntyi ongelmia. Haastateltavan kertomuksesta selviää, kuinka hän on myös oman vanhemmuuden aikana muuttanut usein eri paikkakunnille oman lapsen kanssa. Tästä huomaa kuinka tiedostamattaan on jatkunut vanhemmilta opittu malli, eikä hän tiedostanut muuttojen vaikuttavan negatiivisesti myös hänen lapsen kohdalla.

Aineistosta selviää, että omilta vanhemmilta oli myös opittu positiivisia asioita elämässä selviytymiseen ja muita taitoja, joita haluaakin siirtää myös omille lapsille. Näitä olivat esimerkiksi kädentaidot ja positiivinen asenne elämässä selviytymiseen.

6.1.5 Väkivallan ylisukupolvisuus

Väkivalta kuului jokaisen haastateltavamme lapsuuteen, perheissä esiintyi henkistä väkivaltaa, fyysistä väkivaltaa sekä kuritusväkivaltaa. Kaksi tutkittavaa oli myös joutunut todistamaan vanhempien keskinäistä väkivaltaa. Yksi haastateltava toi esiin lisäksi opettajan kohdistaneen häneen fyysistä väkivaltaa. Aineistossa kävi selvästi ilmi kuinka asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan olivat paljon sallivampia 70- ja 80-luvulla. Yksi tutkittavamme oli puolestaan käyttäytynyt vanhempaansa kohtaan väkivaltaisesti.

No mä oon asunu biologisen äidin luona kolme vuotiaaksi asti. Sit tota meidät otettiin äitin luota pois. Äitin luota otettiin pois sen takia ku se vaan ryyppäs ja hakkas. Teki kaikkea eikä huolehtinu meistä ja oltiin välillä pihalla eikä saatu syödä ja sellasta. Mä muistan, kun se löi kaljapullolla päähän, ja jouduttiin menemään poliisia piiloon. Meitä hakattiin. (H4)

Koulu oli vähä sellasta ja opettajatkin, että välillä tuli suoraan sanottuna opettajalta pataan. Mä aina ärsytin tahallani, ku huomasin, että joku ärsyyntyy helposti. Lisää vettä myllyyn, kerranki se heitti mut koulun portaita alas, oisko ollu viis porrasta siinä. Sitten ovet lukkoon, ja huusi vaan, että minkäs tuuli kivelle mahtaa. Pyöritti hiuksista monta kertaa siellä. Minkä tuuli kivelle mahtaa, mä menin kotiin, ja hain puukon, ja puhkasin sen saabista kaikki renkaat. (H5)

Aineistoista kävi ilmi etteivät tutkimukseen osallistuneet vanhemmat käyttäneet väkivaltaa lapsiinsa. Monen reaktio väkivaltaa kohtaan oli hyvin jyrkkä. Osa kuvasi kuinka itse edelleenkin pelästyy tilanteissa, joissa luulee toisen lyövän. Yhdessä tapauksessa lapsi saattoi välillä olla väkivaltainen vanhempaansa kohtaan. Myös vanhempi itse oli lapsuudessa ollut väkivaltainen omaa äitiään kohtaan. Yhdessä haastattelusta selvisi, että haastateltava oli sitä mieltä, että kuritusväkivaltaa tulisi saada käyttää edelleen. Hän koki siitä olleen hyötyä hänen lapsuudessaan.

Mä vihaan väkivaltaa. Ja varsinkin lapsiin kohdistuvaa, väkivaltaisuutta. Mä oon yhden kerran kuulemma vuonna -94 antanut luunapin pojalle. Poika silloin äkkäili ja äkkäili ja äkkäili. Se mun reaktio oli aivan kauhea silloin. Yhtäkkiä mä tajusin, ja mietin että teinkö mä tuon. Sit juoksin täysiä mettään ja itkin ja ihmettelin että teinkö mä omalle pojalleni tuon. Se kokeili silloin rajoja. poika oli silloin oisko 3-4 vuoden ikäinen. Ja se on ainut kerta. Pelkkä luunappi, mutta se raja oli siinä. Siinä aattelin että ei oikeesti, mitä mä tein. Siinä tuli nii vahvana se tunne mitä mulle on tehty. Se iski, niinku ämpärillä olisi kaadettu niskaan, se mitä on tapahtunu sielä, ja sitten mä oon siinä. Niin niin, sen takia mä vihaan sitä. (H2)

Eii, mä en voi sietää väkivaltaa. Mua kavahuttaa se, niinku mulla heti jos joku selittää tälle et kädet huitoo, nii mua heti pelottaa et pian se huitasee. Se on nii jotenki, sillai et sitä niinku pelekää vieläki. (H3)

Oon kuitenkin edelleen sitä mieltä, että pitäis saada tukistaa ja muuta, kyllä se on tehny itellekki hyvää, ku ite on hakenu risut metästä, jos ei ollu kunnolla niin näytettiin risua. Meillekki opetettiin lapsena, että joka vitsaa säästää se ei lastaan rakasta. Mutta en mä tarkota, että pelossa pitäis elää, mutta pitäis olla rangaistuksia. (H5)

Vaikka tutkittavamme eivät olleet kohdistaneet väkivaltaa lapsiinsa, oli osassa tapauksissa ollut puolisojen keskinäistä väkivaltaa, niin henkistä kuin fyysistäkin väkivaltaa. Yhdessä tapauksessa puoliso oli myös mahdollisesti käyttäytynyt väkivaltaisesti lasta kohtaan. Tällöin ylisukupolvisuus on nähtävissä siten, että vaikka lapseen ei kohdistuisi suoranaista väkivaltaa, joutui hän kuitenkin elämään perheessä jossa tapahtui vanhempien välistä väkivaltaa.

6.1.6 Riippuvuuksien ylisukupolvisuus

Suurimmalla osalla haastateltavistamme lapsuuden perheessä toisella perheen vanhemmalla oli päihdeongelma. Kaikissa oli kyse alkoholin ongelmakäytöstä, sekä yksi vanhempi käytti lisäksi huumeita. Käy ilmi, että suurimmassa osassa myös nuorella itsellään oli ollut päihteidenongelmakäyttöä alaikäisenä.

Muutama haastateltavamme kuvasi, kuinka lasten ollessa pieniä käyttivät he aika runsaasti alkoholia. Molemmat kuvasivat alkoholin käyttöönsä pakokeinona raskeasta perhe-elämästä. Lasten läsnä ollessa kumpikaan ei alkoholia käyttänyt. Etenkin pikkulapsi perheen aikana alkoholin käyttö oli runsaampaa. Toisen kohdalla alkoholista irtautuminen johti muunlaisiin riippuvuuksiin, kuten työnarkomaniaan, pakonomaiseen liikuntaan, sekä useisiin suhteisiin. Useilla suhteilla haastateltava kuvasi, että hän jäi koukkuun rakastumisen tunteeseen, siihen kun joku rakastuu häneen. Suhteet kuitenkin aina vaihtui kun ensihuuma meni ohitse. Myös toinen haastateltava kertoi kuinka hänellä oli ollut useampi avioliiton ulkopuolinen ns. salarakas. Tässä oli nähtävissä vahvasti se, kun lapsuudessa ei ollut saanut tarvittavaa huomiota, haettiin aikuisuudessa ihailua muilta. Ihailun tunteeseen jäätiin koukkuun, ja alku huumen jälkeen suhde kariutui, jonka jälkeen alkoi taas uusi suhde jossa toiselta sai ihailua, kun toinen oli hyvin ihastunut.

Ei hitto onko tää tällästä, silloin tuudittautu aika paljon siihen, että hitto mä lähen baariin. Sitte tuli siitä paha mieli, niin piti saada aina joku riita aikaseks, että pysty lähtemään. (H5)

En mä lasten nähden oo koskaan juonu. Sillo nuoruuden kotkotuksissa tein niitä katoamistemppuja ja lasten äiti jäi lasten kans kotiin. Oli ne ryyppyreissut sillo nuoruudessa ongelma. Sillo 90-luvulla riistäyty käsistä, että en töissäkään käynyt. (H2)

Toisen haastateltavamme alkoholin ongelmakäyttö tapahtui hänen ensimmäisessä liitossaan, jossa lapsilla ei lastensuojeluasiakkuutta ollut. Kuitenkin toisessa liitossa lastensuojeluasiakkuuteen vaikutti puolison alkoholismi. Lisäksi yksi haastateltavamme kuvasi puolisonsa juoneen runsaasti, tutkittava oli niin tottunut tähän, ettei edes aluksi tajunnut ettei se ole normaalia. Puolison päihdeongelmaa ei nähty niin vakavana ongelmana aluksi, koska jo lapsuudessa oli totuttu siihen, että toinen vanhemmista on päihdeongelmainen.

6.1.7 Mielenterveysongelmien ylisukupolvisuus

Aineistosta selviää, että melkein kaikilla haastateltavalla oli ollut laitosjaksoja nuorisopsykiatrialle, ja terapia käyntejä. Synä olivat rajattomuus, ja erilaiset mielenterveys-ongelmat. Nuorten pahoinvointiin liittyi lapsuuden traumat, ja esimerkiksi vanhemman kuolema. Haasteltavamme kertoi, kuinka nuoruudessa terapiaa oli vaikea saada, vaikka tarve olisi ollut. Asioiden täytyi mennä todella vakaviksi ennen kuin terapia vihdoinkin myönnettiin.

Osalla tutkittavillamme oli ollut myös aikuisiällä mielenterveysongelmia. Taustalla oli lapsuudessa koetut traumat sekä ahdistusta aiheuttaneet elämäntilanteet. Osassa tapauksista tilannetta oli saatu hallintaan lääkityksen avulla. Ongelmaan oli saatu apua muun muassa aikuispsykiatrian kautta, jossa keskustelu apu oli auttanut. Tilanne selkiintyi kun sai purkaa ahdistusta jollekin, eikä tarvinnut salailla asioita. Suurin osa tutkittavistamme oli käynyt terapiassa aikuisena ja tämän lisäksi yksi odotti terapiaan pääsyä. Terapiasta saadut kokemukset olivat positiivisia. Haastateltavamme kuvasi kuinka etenkin raskausaikana tuli pelottavia ajatuksia, että toistaisi samanlaisia virheitä kun oma äiti oli aikoinaan tehnyt. Terapia auttoi näihin, ja samalla terapeutti myös teki ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen, jotta perheelle järjestyisi riittävä tuki tulevan lapsen turvaamiseksi.

Lopetin yrityksen, ja sairastuin keskivaikeeseen masennukseen. Mietin itsemurhaa ja ero oli taustalla, ja kaikki asiat oli käsittelemättä. Mulla oli akuuttipsykiatriselle asiakkuus kolmisen kuukautta. Rupes asiat selkiintymään, mä kävin kerran viikos jutskaamas. Tuli sellanen pohja kosketus. Minä en näitä lääkkeitä syö, ja vastoin lääkärin ohjeita, sitte lopetin ne. Oli taas salarakaskin kuvioissa, ja sekin ahdisti siellä taustalla. (H5)

Raskauden aikana tuli sellasia ihme ajatuksia, että mäki juon, ku äitiki joi. Kävin jutteleen terapiassa, miks tulee tälläsiä, ku tiedän, etten voisi niin kuitenkaan tehdä, ku en halua satuttaa omaa lasta. En ymmärtäny, miks tuli sellasia ajatuksia, terpeutti kerto, että koitan kokea, millanen mun äiti oli. Tarepeutti kerto ettei se väärin oo, koet sitä miltä susta on tuntunu, kun äitis on tehny niin. Ajatukset oli vaan raskaus-aikana. (H4)

Myös osalla tutkimukseen osallistuneiden lapsilla oli lastenpsykiatriselle poliklinikalle asiakkuus, ja osalla oli ollut arviointijaksoja lastenpsykiatrian osastolla. Perheen ongelmat tuottivat lapsille pahoinvointia ja heijastuivat lasten käytökseen.

6.1.8 Taloudellisten vaikeuksien ylisukupolvisuus

Aineistostamme nousi esiin, että osan haastateltavan lapsuuden perheessä oli köyhyyttä. Yksi haastateltavistamme oli sijoitettu biologisesta perheestä niin varhain, ettei hän muistanut kovinkaan tarkasti miten asia oli. Yksi tutkittava kertoi kuinka hänen molemmat vanhempansa olivat hyvin menestyneitä, sen vuoksi taloudellisia ongelmia ei ollut.

Talvella oli niin kylmä, että jalat jäätty lattiaan kiinni. Ja kesällä oli paljon muurahaisia, kavereina mulla oli kaksi kissaa. Elin sellasta elämää, mitä mun vanhemmat oli joskus eläny, kun ei ollu sähköjä tai mitään. (H5)

Aineistosta kävi ilmi, että suurimmanosan haastateltaviemme perheessä esiintyi köyhyyttä, myös nyt oman vanhemmuuden aikana. Omilta vanhemmilta oli kuitenkin opittu kuinka selviytyä kun on taloudellisesti tiukkaa, ja kuinka asioihin voi suhtautua positiivisesti. Köyhyys olikin teema, joka ei noussut niinkään kielteiseksi ylisukupolvisiksi siirtymäksi, koska siihen oli tottunut, niin ei osannut kaivata muunlaista tilannetta.

Sen asian kanssa joutuu painiskelee koko ajan, että ne ois niitä hyviä asioita, mitkä siirtyy sukupolvelta toiselle. Just niitä sitkeys, periksi antamattomuus, kiitollisuus ja usko huomiseen. Äidiltä on opittu sellaisia käytännön asioita tosi paljon. Miten tietyt asiat on helppo tehdä, suh- tautuminen ja äitin yltiöpositiivinen asenne. Positiivisuus ja sitkeys on äidiltä opittu. Mutta tuo sitkeys, se on ollu monta kertaa tässä lähiai- koina. Ku käräjillekki meni reilu paritonnia. Nii raha-asioiden kans on ollu vaikeaa. (H2)

6.1.9 Vanhempien konfliktit ja ero

Melkein kaikkien haastateltaviemme vanhemmat olivat eronneet, yhden kohdalla oli myös kiistaa lasten huoltajuudesta. Yhden tutkittavamme vanhemmat olivat eronneet jo ennen lapsen syntymää. Mustosen ym. (2013) tutkimuksen mukaan lapsuu- dessa koettu vanhempien ero lisää riskiä parisuhde- ja ihmissuhdevaikeuksille, myöhemmälle heikommalle sosioekonomiselle asemalle sekä psyykkisille ongel- mille ja todennäköisyydelle erota myös itse. Kolme tutkittavaamme asui osan lap- suudesta uusperheessä. Neljällä haastateltavalla oli myös sisaruksia vanhemman uudesta liitosta.

Kaikilla tutkittavillamme oli konflikteja parisuhteessa. Konflikteihin ja jatkuviin riitoi- hin apua oli haettu mm. pariterapialla sekä perhekuntoutuksen keinoin. Vaikutukset eivät välttämättä olleet kuitenkaan toivottuja. Konfliktit puolisoitten välillä kärjistyivät osassa tapauksissa myös väkivallaksi. Haastateltava kuvaa kuinka hänen puoli- sonsa käyttäytyi väkivaltaisesti häntä kohtaan, mustasukkaisuus monesti laukaisi tilanteen kärjistymään fyysiseksi väkivallaksi.

Yhtäkkiä tuli oli mustasukkaisuutta että oot kaupan tädin kans jutellut tai vastaavaa, naapurin kans jutellu. Yhtäkkiä kättä lentää oveen nii että reikä tulee, tai tuoli lentää yhtäkkiä. Semmonen hetki ku menee kädet nyrkkii. Nii siitä näkee ja äkkiä vaa tenavat mukaan ja lähdettiin. On kyllä monta kertaa lähdetty. Joskus yövyttiin huolto-asemalla ja onpa me, abc:n takana on pistorasiat nii sielläki on joskus nukuttu lasten kanssa. Milloin mitäkin. Kyllähän se sitte ku se leppy nii se oli nii yli anteeksi katuvaan että ”anna mulle pliis anteeks, anna mulle anteeks, anna vielä mahdollisuus”. Kyllähän siinä mentiin kokoajan niin jaksami- sen rajoilla nii jaksamisen rajoilla. En tiedä sit mistä ihminen voimansa saa. Mä olisin halunnu apua, mut vaimo oli aina, et ”pitääkö näistä ny aina puhua. Ihan oikeesti, eikö voida perheen kesken asioita hoitaa. Tää vaimo oli alkoholisti ja väkivaltainen. (H2)

Kaikki haastateltavamme olivat eronneet lastensa vanhemmasta. Eron taustalla oli jatkuvia konflikteja, jotka johtuivat erityisesti puolison väkivaltaisuudesta sekä päihdeongelmasta. Taustalla oli myös parisuhteen ulkopuolisia suhteita.

Me muutettiin yhdessä tähän, että mieski oli mukana, mutta sitte ku (*lapsen nimi*) sattu toi palovamma juttu, niin sitte se koko kuvio meni vähä sotkuseksi. Epäillään, että mies olis tehny sille jotaki. Sitte sossut sano, että mun pitää valita jompikumpi, että joko mies ja antaa (*lapsen nimi*) huostaan, tai ruveta yksinhuoltajaksi ja jättää mies. Sitte mä sanoin etteihän täs oo valinnanvaraa, että tottakai mä pojan otan. (H4)

Tutkittavat kuvasivat eron vaikeutta. Ero sai aikaan paljon konflikteja vanhempien välille. Konfliktit menivät osassa tapauksista hyvinkin vakaviksi. Kolmen kohdalla eroon myös liittyi vahvaa kiistaa lasten huoltajuudesta. Konfliktien seurauksena yhden kohdalla hänen käytös meni niin uhkaavaksi, että lastensuojelu puuttui vahvasti asiaan, ja pohdittiin onko hän kykenevä vanhemmaksi. Haastateltavaa kuvaa ahdistustaan silloiseen tilanteeseen.

Kerran (*lapsen isä*) oli soittanut poliisit mun perään, ku olin puhunut (*lapsen isälle*) näitä et vittu mä tapan sut ja tallasta tyhmää. Purin sitä mun pahaa oloa, ku mä pelkäsin, et (*lapsen nimi*) lähtee multa. Koen et mä oon ollu tosi nurkkaan ajettu. (H1)

Haastateltavamme kertoo kuinka eron taustalla oli ollut myös uusi parisuhde. Lapsen toisen vanhemman kanssa toimimista haittasi vahva kielteisyys uutta puolisoa kohtaan. Myös lapset alkoivat haukkua uutta puolisoa, koska toinen vanhempikin oli näin tehnyt. Tilanne helpottui vasta kun lasten toinen vanhempikin löysi uuden puolison. Haastateltava kuvasi, kuinka vihan olisi tullut kohdistua häneen, hänhän väärin toimi, ei uusi puoliso.

Erosin tosiaan lasten äidistä, ja mulla oli salarakaskin siinä 7 ½ vuotta. Sama jonka kans mä oon nykyään naimisiski. Lähdin sitte sen matkaan, sitte tuli eksältä kaikkea pään aukomista ja vittuilua. Kun lapset tuli meille, niin ne haukku mun uutta puolisoa, kun äiti oli sanonu niin. Muis-tan kun se tuli meille raivoamaan ja huutamaan. Heitin sen sitte pihalle, meille ei oo tulemista ennenku pyydät anteeksi. Mun vaimoa et hauku, että mua voit haukkua niin paljo kun haluat. Mä oon syyllinen, ei tämä nykyinen vaimo. Nyt on helpottanu, ku löysi itelle kans kaverin, ettei oo yksin. (H1)

Aineistomme tutkittavista neljä asui tällä hetkellä uuden puolison kanssa. Uusperheissä oli lapsia molempien tai toisen edellisistä liitoista, sekä kahden kohdalla yhteinen lapsi oli tulossa. Suurimmassa osassa lapset kulkivat kahden perheen välillä. Yhdellä haastateltavalla oli jo kolmas liitto menossa, ja molemmista kahdesta aikaisemmasta liitosta oli useampi lapsi. Osa lapsista oli jo aikuisia.

Aineistostamme selviää, että osa tutkittavistamme ajatteli vanhempien eron vaikuttaneen ylisukupolviseen lastensuojeluasiakkuuteen. Lapset oireilivat vanhempien jatkuvat riitelyn vuoksi, lapselle erosta kertominen koettiin myös haastavaksi. Huoltajuuskiistojen ymmärrettiin myös vahingoittavan lapsia. Lapselle aiheutui ristiriitaa, kun toinen vanhempi ja tämän sukulaiset haukkuvat toista vanhempaa, eikä lapsen asioista saatu sovittua. Eronneilla vanhemmilla oli myös haasteita sopia lasten kasvatukseen liittyvistä asioista yhdessä.

Ylisukupolvisuuteen on voinut vaikuttaa ehkä vanhempien ero. Eri ikäset kokee sen eri tavalla. Se kantaa sukupolvien yli, on vaikea tuoda lapsille eroa esiin. Mutta se on väärin, että yritetään väkisin pitää suhdetta kasassa lasten takia. (H5)

Sillonku oltiin yhdessä, niin me riideltiin koko ajan. Ja sitte (*lapsen nimi*) vaistos, että mä oon kireenä koko ajan. Sillon (*lapsen nimi*) oli ihan erilainen. Nyt (*lapsen nimi*) on erilainen kun me ollaan kahestaan ja mä jaksan touhuta pojan kanssa. (H4)

6.1.10 Lapsen haasteet näkyvät päiväkodissa sekä koulussa

Kahdella tutkittavallamme oli ollut ongelmia koulussa, opiskelu ei sujunut ja arvosanat olivat heikot. Yksi haastateltavamme oli kapinoinut auktoriteetteja vastaan vahvasti koulussa. Tutkittava epäili taustalla olleen ADHD, joka entisestään toi haasteita koulussa selviytymiseen. Koulunkäynnin haasteet olivat vaikuttaneet lastensuojeluasiakkuuden syntymiseen, sekä nuorisopsykiatrian asiakkuuden alkamiseen.

Jotain muistikuvia lapsuudesta on, silloin mulla oli varmaan diagnosoimaton ADHD, mutta eihän sellasta tunnettu 70 luvulla. (H5)

Aineistosta selvisi, että useassa tapauksessa päiväkodin henkilökunta oli huolestunut haastateltavien lasten hyvinvoinnista, jolloin lastensuojelu oli tullut kuvioihin vahvasti mukaan. Lasten käyttäytyminen oli herättänyt henkilökunnan huolen. Yhdessä tapauksessa lapset olivat käyttäytyneet väkivaltaisesti päiväkodissa, toisessa tapauksessa lapsella oli ollut käyttäytymisessä muun laista ongelmaa, joka paljastui lopulta ADHD diagnoosiksi. Kolmannessa tapauksessa lapsi oli kertonut päiväkodissa itsetuhoisista ajatuksistaan. Kahdessa tapauksessa lapsilla oli alkanut lastenpsykiatrian poliklinikan asiakkuus.

Päiväkodinjohtaja teki sitte lastensuojeluilmotuksen mun lapsesta, sen käytöksen takia. Sillä todettiin ADHD. Mä olin ihan varpaillani siitä, perkele ei mun lapsi. Lastensuojelu pelotti, vaikka sillä tarkotetaan lasten suojelua, mutta niin herkästä. Ois voinu vaikka sanoa, että epäilee, että oisko ADHD. Mutta ensimmäisenä lastensuojeluilmotus. (H5)

(Lapsen nimi) on ollu ongelmia päiväkodis, ku oli puhunut päiväkodis kaikkia tyhmiä. Se oli puhunut. Järkyttävä kyllä, kuulla. Ku *(lapsen nimi)* ei oo semmonen. Se oli puhunu, kaikkee itsensä tappamisesta et kuinka hän on ruma poika. Kauheeta kuulla. Järkytyin todellakin et se tollasta on sanonut. Se ei ajattele noin oikeesti. Se on kotona aina niin iloinen ja sellanen sosiaalinen. (H1)

6.2 Lastensuojelun toimivuus

Tässä luvussa esitellään tutkimustulokset lastensuojelun toimivuudesta ja sen ylisukupolvisuudesta aineistomme pohjalta kerätyistä tiedoista. Tutkimukseemme osallistuneilla vanhemmillä oli kaikilla sekä positiivisia, että negatiivisia kokemuksia lastensuojelusta.

6.2.1 Asiakkaan äänen kuuleminen

Omasta lapsuudestaan kaikilla haastateltavillamme oli kokemus, että lasta ei kuunneltu lastensuojelussa eikä lapselle juteltu. Työntekijät puhuivat vain vanhempien kanssa, eikä lapselta kysytty, mitä hänelle kuuluu. Haastateltavien mielestä olisi ollut tärkeää, että työntekijät juttelisivat myös lapselle.

Useammalla haastateltavalla oli kokemus lapsuudestaan, että vanhemmat valehtelivat työntekijöille eivätkä kertoneet totuutta. Myöskään lapsilta ei kysytty heidän mielipidettään, tai vanhemmat vaimensivat lapset. Yhdellä haastateltavalla oli kokemus lapsuudestaan, että tuki jota hän sai, oli vääränlaista. Hänen kanssaan ei keskusteltu vaan arvioitiin vaan hänen käytöstä. Hän olisi toivonut erilaista lähestymistapaa työskentelylle, esimerkiksi toiminnallisuuden kautta.

Ei oikeastaan, silloin äiti ja sijaisäiti aina päätti, enkä mä uskaltanu silloin laittaa vastaanakaan. (H4)

No mä ehkä enemmän olisin oottanut, et ne sosiaalityöntekijät olis oikeesti kuunnellu. Ku meidät lapset heitettiin aina pihalle, et ei meitä kuunneltu tai kysytty yhtään mitään. (H3)

Lapsuudessa ei oo kuunneltu. Kyllä se oli 80-luvun tyyli toisenlainen muutenkin. Mä oon tavannu ny aikuisiällä ketä on ollu meillä kodinhoitajana 80-luvulla. Ne on sitä sanonutkin, että voi että kävi surku teitä kohtaan ja muuta. Ne on tienny kaikki, mut ei ne siihen aikaan oikee mitään tehny. Eikä sille ollu tehtävissä oikeen mitään. (H2)

Seuraava lainaus kertoo siitä, että haastateltava olisi tarvinnut lapsena jonkun aikuisen jolle avautua, kun kotona ei voinut puhua kenellekään. Hän olisi toivonut, että esimerkiksi koulun kautta olisi löytynyt joku aikuinen jolle voisi täysin avautua. Oikeasti turvallinen aikuinen, joka ei riko luottamusta ja lapsi voisi tuntea, että on olemassa joku joka kuuntelee.

Ku tenava menee koulukuraattorille, nii lapsi haluaa jollekki avautua, puhua heikossa hetkessä. Siinä vaiheessa käynnistetään lastensuojelutarpeen arviointi ja kaikki ja kotio tulee tieto. Siinä hiljennetään se lapsi täysin siinä vaiheessa ja kaikki lapsen oireet. Nii koulussa kuraattori on tietenki ilmoitusvelvollinen, niinku tänä päivänä. Vielä muutama vuosi sitten tilanne oli toinen. Siinä menee hukkaan se, että lapsella olis joku aikuinen johon voi luottaa. Joku muu, joku uskottu vanhempi, jolle voi oikeasti avautua, puhua ja käsitellä asioita. Se että tuntis että on olemassa ees joku. (H2)

Positiivinen kokemus ei varsinaisesti sisälly lastensuojeluun, vaan perhe oli mennyt itse terapeutin vastaanotolle. Seuraava esimerkki kuvaa hyvin, kuinka tärkeää on puhua lapselle.

Se tuli suoraan juttelemaan mulle, ja puhu vaan mulle. Että mitä sulle kuuluu ja muuta. Mikä tää on, sehän juttee mulle. Ei puhutakkaa nyt minkää äidin kanssa vaan. Se autto tosi paljon. Siitä oli ihan valtava, ihan ne pari kolme käyntiä mitä oli, se oikeesti ku se puhuttikin mua. Ei kysytty vanhemmalta, että mitä tolle kuuluu. Se oli varmaan ehkä isoin. Ainaki jääny niinku positiivisena mieleen. Sillä oli oikea lähestymistapa siihen tilanteeseen. Otettiin niinku lapsiki ihmisenä vastaan. (H5)

Haastatteluaineistosta selviää, että kahdella mies haastateltavalla oli negatiivisia kokemuksia vanhemmuudessaan siitä, että isän mielipidettä ei oteta huomioon. Toinen mies oli sitä mieltä, että miehiä ei kunnioiteta vanhempana sekä toisella oli kokemus, että miehen avunpyyntöä ei oteta tosissaan. Toinen haastateltava oli hakenut apua perheväkivaltaan, mutta hänen avunpyyntöä ei ollut otettu tosissaan. Yhdellä haastateltavalla oli kokemus, että hänen lapsen ääntä ei ole kuultu. Tilanne liittyi huoltajuuskiistaan, että lasta ei ole kuultu siihen liittyen. Yhdellä tutkimukseen osallistuneesta vanhemmasta oli vahva kokemus, että työntekijöillä oli häntä kohtaan ennakkosenne hänen historiansa vuoksi.

Sitä tunsu itsensä vähemmän kuulluksi, varsinkin isänä. Sillon ku puhuttiin sosiaalityöntekijän kanssa ja muuta, niin tuntu, että äitiä kuunneltiin, ei niinkään isää. Tuntu aina tosi ulkopuoliselta, että mua ei kuulla. (H5)

Ja sitte näin miehenä, kun meet, jos vaimo on väkivaltainen nii pyytämään apua. Nii se on sellainen hyssyttely meininki siellä, että kyllä sä nyt miehenä. Et soittele sitte jos. Jäi sellane olo, vähä niinku sillee näki, et sisäänpäin naureskeli asialle. (H2)

Vanhemmuudessaan suurin osa haastateltavista koki, että heidän mielipidettään on kysytty ja otettu huomioon palveluja laadittaessa. Osalla haastateltavista oli kokemus, että heidän mielipiteensä on otettu huomioon vaihtelevasti. Myös lapsen mielipidettä oli kysytty ja kuunneltu. Yhdellä haastateltavalla ei ollut varmaa muistikuvaa, onko lapsen mielipidettä kysytty, mutta hän uskoi että sitä on kysytty. Kenenkään kohdalla ei ollut käynyt niin kuin haastateltavien lapsuudessa, että lasta ei kuultais ollenkaan.

Sitten ne lastensuojelun sossut kävi meillä, ja kyseltiin ja katottiin eri vaihtoehtoja mihin me voitais mennä. Haluttiin tähän. Saatii ite valita. (H4)

(Lapsen nimi) aikaan kysyttii, ku se oli pienempi ja kyllä kuunneltiin ku sit järjestettii niitä silloin. Nythän nämä ihanat sosiaalityöntekijät on tuputtamassa vaikka mitä. Et mä oon sit en mä tarvii, et osaan kyllä sanoa jos tarviin yhtään mitää. (H3)

6.2.2 Lastensuojelu asiakkuuden synty omassa vanhemmuudessa

Haastateltavillamme oli pitkä historia lastensuojelun asiakkaana omassa lapsuudessaan, sen vuoksi moni heistä osasi tukeutua lastensuojeluun myös vanhemmuudessaan. Lastensuojelun tuki nähtiin useimmissa tapauksissa positiivisena ja korvaamattomana. Yksi haastateltava oli itse pyytänyt apua lastensuojelusta ja saanut perhetyön ja kahdella haastateltavasta lastensuojeluasiakkuus oli alkanut lastensuojelun huolen kautta, jonka jälkeen he saivat perhetyön. Yhdestä vanhemmasta oli tehty ennakkollinen lastensuojeluilmoitus terapeutin toimesta. Tukiperhe oli ollut yhdellä tutkimukseen osallistuneesta perheestä. He olivat itse pyytäneet tukiperhettä lapselle, koska heillä oli niin pieni tukiverkosto. Lastensuojeluasiakkuuden synnyssä haastateltavamme osasivat toimia pääsääntöisesti paremmin kuin heidän vanhempansa. Osa haastateltavista oli pyytänyt apua itse ja ne kenelle apua oli tarjottu, olivat ottaneet sen avoimemmin vastaan. Työskentelyyn sitouduttiin paremmin kuin lapsuuden perheessä.

Silloin tosiaan kun oli kauheat riidat *(lapsen toisen vanhemman nimi)* kans ku erottiin. Niinku meil oli tietty kauhea kiista *(lapsen nimi)* ja tällee, niin sossut tuli mukaan siihen. (H1)

Mulla oli vuoden vanha *(lapsi)*. Mä olin töissä, exä tuli hakemaan mua töistä ja oli jättäny lapsen katsomaan elokuvaa. *(Paikkakunta)* asuttiin kerrostalossa. Lapsi oli siellä itkeny, nii naapurit oli soittanu poliisit. Poliisit oli siellä sit odotamassa. Se oli se eka yksittäinen kerta, sit mentiin vuosi etiäppäin. Sit saatiin tukiperhe, ku eihän meil ollu ketään tukiverkosta. Ite pyydettiin sitä. Meillei ollu ketään. (H2)

6.2.3 Tuen oikea-aikaisuus

Aineistossamme nousi kahden haastateltavan kohdalla esille, että tuki ei tullut lapsuudessa oikeaan aikaan, eikä se ollut riittävää. Nämä kaksi haastateltavaa olivat eläneet lapsuuttaan 1980-luvulla.

Toisella haastateltavalla oli ollut koko lapsuuden ajan ongelmia perheessään, mutta ensimmäinen apu jonka hän sai, oli puolen vuoden sijoitus lastenpsykiatriselle osastolle ala-asteella. Hänet sijoitettiin uudestaan vuotta myöhemmin samalle osastolle. Perhe ei saanut muuta tukea lastensuojelulta, vaikka sitä olisi tarvinnut. Kaksi haastateltavaamme olisi toivonut, että perhetyötä olisi enemmän. Yhden haastateltavan lapsuuden perheessä oli paljon ongelmia, mutta vanhemmat eivät pyytäneet apua. Haastateltava sanoi, että se on väärin, että apua pitää pyytää, että sellaiset perheet ei pyydä apua, kenellä on vakavia ongelmia.

En saanu, olisin tarvinnu jo paljon aiemmin tukea, muutenki ihan varhaislapsuudessa, mutta ei silloin ollu sellasta. (H5)

Haastateltavilla oli lapsuudestaan myös kokemus, että lapsuuden perheestä oli hyvä päästä pois. Lapsuuden perheessä oli niin paljon ongelmia ja ristiriitoja, että sijoitus on ollut ainoa vaihtoehto, ja muut tukimuodot oli todettu riittämättömiksi.

No siis kyllä mä uskon, et mä olisin sen äidin tappanut silloin, koska mä oikeesti vihasin sitä niin paljon. Mä muistan, ku mä olin joskus, et mä tapan ton. Et se oli oikeesti niin rasittava ja niin inhottava mua kohtaan. Nii kyl se varmaan oli mun pelastus, et mut sieltä vietiin. (H1)

Haastattelujen pohjalta ilmeni, että haastateltavat ovat olleet paljon tyytyväisempiä lastensuojelun palveluihin omassa vanhemmuudessaan kuin lapsuudessaan. Haastateltavat myös osasivat pyytää apua ja palveluita lastensuojelusta, mikäli siihen kokivat tarvetta. Lapsuuden perheestä ei ollut siirtynyt malli, että pitäisi pärjätä perheenä ilman ulkopuolista tukea. Myös ongelmista uskallettiin puhua avoimemmin eikä niitä koettu niin häpeällisenä kuin lapsuuden perheessä. Kaikilla oli jotain positiivisia kokemuksia lastensuojelutyöstä. Neljä haastateltavaa sanoi, että vanhemmuudessa tuki oli tullut juuri oikeaan aikaan ja auttanut. Yhdellä haastateltavalla oli perhetyö tullut oikeaan aikaan ja auttanut perheen kriisissä. Yksi perhe oli päässyt tukiasumiseen vauvan kanssa ja siitä oli ollut valtavasti apua. Kolmas haastateltava puolestaan oli saanut tukea oikeaan aikaan perhekerhosta ja lapsen päivähoitosta. Yksi haastateltava ei kokenut tarvitsevan perhetyöntekijää, mutta koki siitä olleen hyötyä, kun sai todistettua perhetyöntekijöille olevan kykenevä äidiksi. Hänellä oli vaarana menettää lapsensa, mutta perhetyöntekijät arvioivat häntä perhetyön käynneillä.

Sillo se ensimmäinen perhekerho ja ne kaikki mitä siinä oli, nii oli tosi hyvä, ku ei ollu terve lapsi. Ja ku oli iha yksin siinä, nii on se sitte kovaa. Se auttoi siihe väliin ja oli kyl ihan oikeaan aikaan. (H3)

Sitte taas omien lapsien kanssa, kyllä se tuki on tullu oikeeseen aikaan. (H5)

Nyt on kaikki hyvin, kun on tänne (*tukiasuntoon*) päässy. Että jos en ois tänne päässy, niin olisin ollu aika yksin, sitte oisin ehkä jo miettiny, että antaisin pojan huostaan, ku on niin vähänen tukiverkosto. (H4)

Yhdellä haastateltavalla oli kokemus, että apua ei saa ilman että tekee lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojeluilmoituksen jälkeen haastateltavan mukaan asiat etenevät hitaasti ja asiakas joutuu kuulusteltavaksi. Hänen mielestään olisi hyvä, että kaikki saisivat perhetyötä ilman lastensuojeluasiakkuutta. Hän oli myös sitä mieltä, että jos perhetyöntekijän nimike vaihtuisi takaisin kodinhoitajaksi, sitä uskaltaisi ottaa useammat perheet.

Sillo ku mä olin yksin tenavien kans tai olin naimisissa alkoholistipuolison kanssa. Nii siihe maailmanaikaan sitä apua et saanu ilman lastensuojeluilmoitusta ja ne teki kartoituksen ja sen jälkeen se meni pitkis kantuumis ja se oli sellainen ristikuulustelu tehtävä. (H2)

6.2.4 Kokemukset avohuollosta

Tutkimustuloksistamme ilmenee, että neljällä viidestä on ollut lastensuojelun palveluita omassa lapsuudessaan, joita nykyään kutsutaan avohuollon palveluiksi. Kahdella on ollut lapsuudessaan perhetyö, kahdella on ollut tukiperhe, sekä yhdellä on ollut kodinhoitaja joka oli työntekijän nimike 1980-luvulla. Kaksi haastateltavaamme oli elänyt lapsuuttaan 1980-luvulla, niin silloin ei vielä ollut lastensuojelun avohuollon palveluita niin kattavasti. Vain yksi haastateltava ei ollut saanut mitään avohuollon tukitoimia, vaan hänet oli suoraan sijoitettu nuorisopsykiatrian osastolle ja myöhemmin koulukotiin. Yksi haastateltavistamme oli ollut sijoitettuna puoli vuotta sijaisperheeseen. Perheen ongelmiin oli yksi haastateltavamme viidestä saanut apua perheterapiasta, sekä kolme viidestä haastateltavastamme oli käynyt nuoruusiässä terapiassa. Yhdellä perheellä oli ollut lastensuojelun tukitoimenpiteenä perheryhmä sekä päiväkerho, sekä yhdellä asiakaslapsella oli ollut ammatillinen tukihenkilö.

Kahdella haastateltavalla, jotka olivat saaneet lapsuudessaan perhetyötä, oli siitä negatiivisia kokemuksia. Heillä oli myös kokemus, että asioihin ei puututtu tai niitä ei hoidettu loppuun. Lastensuojeluilmoituksia ei ollut tehty tai niitä ei ollut hoidettu, vaikka lapsilla oli ollut mustelmia ja yksi haastateltava kertoi käyneensä lapsena kouluterveydenhoitajalla, sekä häntä oli tikattu usein terveyskeskuksessa. Kahdella haastateltavalla oli myös kokemus, että perhetyöntekijöillä ei ollut oikeanlaisia työkaluja työskentelyyn perheen kanssa. Sekä 1980-luvulla lapsuuttaan elänyt, kertoi että sen ajan työskentelytavasta ei ollut hyötyä.

Ku Kasvatusneuvola oli 70–80-luvulla, se mikä oli sen ajan systeemi, ku siel puhuttiin asioita, mut niille ei osattu tehdä mitään. (H2)

Siinä oli sitä ongelmaa, et ne otti puhelimen käteen ja soitettiin kotio isälle ”et mikä siellä on”. Väkivalta perheessä ku soitettiin kotiin, nii sitä oli sit aika hiljaa seuraavalla kerralla. Et ei siitä tavallaan ollut hyötyä. (H2)

Se (*isäpuoli*) oli ihan kahjo. Se pätki äitiä tälläsellä pöydälläki päähän ja pätki mennen tullen ja palates veti turpaan. Mä en tiedä onko, mut todennäköisesti se perhetyöntekijä ei ollu ilmoittanut siitä. Siitäkään ei mitään, ei yhtään mitään. Koulusta on oltu mun mielestä yhteydestä. Kouluterkka on ollu yhteydessä sossuu. Siitä ei oo tullu mitään. Kaikki on jääny hoitamatta. Kaikki mitä meille tapahtu, mustelmat sun muut, muka olis tullu iskän työtä, missä me ei ees todellisuudes saatu käydä. Meidät laitettiin aina pihalle vaa ku työntekijät tuli. Voi vaan kuvitella, mitä kaikkea ne on kertonut. (H3)

Tutkimustulosten yhteenvedosta ilmenee, että perhetyö on ollut yleisin lastensuojelun tukimuoto haastateltavillamme myös heidän vanhemmuudessaan. Voidaan siis sanoa että perhetyö on siirtynyt ylisukupolvisesti omaan vanhemmuuteen. Neljällä viidestä haastateltavastamme on ollut perhetyö jossain vaiheessa omassa vanhemmuudessaan. Tutkimus aineistosta selviää laidasta laitaan kokemuksia avohuollon palveluista. Kuitenkin omassa vanhemmuudessaan haastateltavat olivat tyytyväisempiä perhetyöhön, kuin lapsuudessaan saamaan perhetyöhön. Yhdellä haastateltavalla oli kokemus sekä liian lyhyestä perhetyö jaksosta, sekä pidemmästä perhetyöstä. Hänen mielestään lyhyt jakso ei ole riittävä, vaan pidempi aikaisesta perhetyöstä on enemmän hyötyä.

Ku mieltii, et mitä hyötyä on jostain 5 kerrasta. Henkilökemiat, kaikki tämmöset. Ennenku luotat siihen työntekijään ja oikeesti saat siitä jotaki. (H2)

Onhan siitä ollu hirveesti hyötyä, ku nyt on kaikki hyvin. (H5)

Mut miten huonosti olis ollu, jos ei oltais saatu perhetyötä, mitä sitte olis tapahtunu, nii tilanne olis räjähtäny käsille. Miten pahasti tilanne olis menny jos ei olis erottu. miten pahasti olis asiat. Onhan meillä lukuisia esimerkkejä, et mustasukkainen alkoholisti tappoi puolison ja lapset. (H2)

Sit mä sanoin sossulle, et nyt mä vaadin tänne uudet perhetyöntekijät, jotka ei lue mun tietoja mitään. Et ettekö te ymmärrä, et niiden ennakoasenne on jo muhun sellanen, et narsistisia piirteitä, et täältä on pakko löytyä täältä talosta jotain. Tuli ne toiset työntekijät. Ne oli oikeen mukavia ja meil oli hauskaa oikeesti ja tehtiin kaikkea kivaa. Ne kirjoitti kuule niin hyvät paperit musta, ku niillä ei ollu mitään ennakkotietoja musta. (H1)

No nythän me ollaan tultu (*lapsen nimi*) kanssa tänne (*tukiasumisen nimi*). Kokeillaan miten mulla on lähteny oma vanhemmuus ja pystynkö mä huolehtimaan (*lapsen nimi*). Täältä mä oon saanu sellasta tukea, etten mä toistaisi samoja virheitä mitä äiti on tehny. Täältä mä oon ainaki saanu hyviä neuvoja ja tukea, että miten toimia. (H4)

Sekä yhdellä haastateltavalla negatiivinen kokemus oli siitä, että perhetyöntekijä ei ollut vuoden aikana huomannut hänen puolisonsa päihdeongelmaa. Tämä perheen äiti oli ollut humalassa perhetyöntekijän käynneillä aina, mutta pystyi peittämään hyvin juomisensa. Asiakas oli odottanut ja odottanut, että työntekijä huomaisi päihdeongelman. Negatiivinen kokemus oli siirtynyt ylisukupolisesti, sillä lapsuudessa hän joutui tyytymään tuloksettomaan perhetyöhön, koska työntekijät eivät tienneet tai tehneet perheväkivallalle mitään.

Meillä kävi (*perhetyöntekijän nimi*) silloin aikoinaan. Se kävi toista vuotta, mulla oli odotukset suuret, että nyt asiat järjestyy. Se kävi kolme kertaa viikossa. Mä yks päivä sit kysyin, ku se leikki lasten kanssa lattialla ja vaimo lähti tupakalle, että ”eksää nää tota tosiaa miten kannissä toi on?”. (*Perhetyöntekijän nimi*) oli et mitä! Kysyin että eksä oo huomannu! -- Se ei ollu huomannu mitään ja yks käy tupakalla koko ajan ja ottaa viinaa. Siinä näki et miten piilossa toinen sen pystyy pitämään. Se oli normaalia arkea, et se tissutteli koko ajan. -- Sen jälkeen kaikki alko räjähtämään sit niskoille, ku menin sen sanomaan ja sit se huomaa ja kävi kattomas viel muutaman kerran, että tosiaanko tää on tätä. Sit alko iso pyörä pyöriä, alko perhekuntoutus ja kaikki. (H2)

6.2.1 Kokemukset päivähoidosta

Kolme haastateltavaa viidestä kertoi, että päiväkotia oli tehnyt heidän lapsesta lastensuojeluilmoituksen. Kaikkien kolmen lapsella oli päiväkodin huoli herännyt lapsen käytöksestä. Tämän seurauksena sosiaalityöntekijät olivat tehneet tuen tarpeen kartoituksen ja perheet oli saanut apua. Yksi haastateltava piti hyvänä sitä, että päiväkodissa huomataan lasten ongelmat ja puututaan niihin. Hänellä tuki oli tullut oikeaan aikaan, kun päiväkodissa oli huomattu lapsen ongelmat. Hän kertoi, että kotona ongelmia ei välttämättä huomaa, koska arki on ollut samanlaista koko ajan.

Yleensä päiväkodissa ja koulussa huomataan lapsen ongelmat. Koska kotona sitä ei huomaa, ei nää metsää puilta. Ku se arki on ollu sellasta koko ajan. Jos ei kukaan ulkopuolelta sitä näe tai kerro. Ja sitte se sisäistäminen, ku ei meidän lapsi. Sitte ku sen oppii tunnistamaan ja hyväksymään, niin sitte alkaa se rakentaminen, alkaa palikat löytymään. Tuli aivan oikeeseen aikaan. (H5)

Silloi lähti kaikki käyntii. Päiväkodista alkoi tulla lastensuojeluilmoituksia. Ne tahtoo olla sellasia. Sieltä se lähtee ja koulu on seuraava. Päiväkotia huomaa lasten oireilusta. Ne puri, tönii ja tuuppii ja repii toista, kiroo. Olisko se sittekki hyvä toi ilmoitussysteemi. (H2)

(*Lapsen nimi*) tehtiin se lastensuojeluilmoitus päiväkodissa. Ku sillä oli semmosta huonoa käytöstä siellä. Nii sillonhan ne sossut tuli käymään täällä ja sillai. (H1)

Päiväkodinjohtaja teki sitte lastensuojeluilmoituksen, mun lapsesta, sen käytöksen takia. Sillä todettiin ADHD. (H5)

Kahdella perheellä oli ollut lapsen päivähoito lastensuojelun tukitoimena. Toinen lapsi oli aloittanut päivähoidon jo 8 kuukauden iässä vanhemman jaksamisen vuoksi, sekä toinen lapsi oli aloittanut päivähoidon kolmevuotiaana vanhemman sairauden vuoksi. Lastensuojelulain pykälässä 36§ sanotaan, että lasten päivähoito on järjestettävä, jos se on lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämätöntä, sekä jos lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut tarpeen asiakassuunnitelmassa. (L 12.2.2010/88, 7 luku, 36§.)

6.2.2 Kokemukset sijaishuollosta

Viidestä haastateltavastamme kolme oli lapsuudessaan sijoitettuna pois kotoa lastensuojelun toimenpiteenä; yksi perhekotiin, yksi sijaisperheeseen sekä yksi koulu-kotiin. Nämä kaikki kolme olivat olleet sijoitettuna siihen asti, että täyttivät 18 vuotta. Yksi haastateltava oli itse muuttanut pois kotoa yläaste ikäisenä sukulaisensa luokse ja katkaissut välit perheeseen. Yksi haastateltava oli ollut puolen vuoden jakson sijaisperheessä ja palannut takaisin kotiin. Eli kaikki viisi haastateltavaamme oli ollut sijoitettuna pois kotoa, joko pysyvästi tai hetkellisesti. Haastateltavien lapsuuden aikaiset kokemukset lastensuojelupalveluista ovat sijoittuneet 1970–1990-luvuille. Yhdellä haastateltavallamme oli kokemus, että asioita vääristellään työntekijän toimesta.

Muistan ku ensimmäinen sijoitus oli, niin lastenpsykiatriin päällikkö, onneksi se on jo kuollu. Niin se sano, että huostaanotto, niin äiti sano sitte, että vain mun kuolleen ruumini ylitse. Että mitään sellasta ei tehdä, niin papereissa luki, että äiti on itsetuhoinen. Ja sitte silloin papereissa, oli kun äiti sano, että joskus tehään siskonpeti lattialle, ja nukutaan kaikki siinä. Niin luki, että äiti käyttää lapsia mahdollisesti hyväkseen. (H5)

Tutkimusaineistossamme nousi esiin yksi negatiivinen kokemus sijaishuollosta. Haastateltava, jolla oli ikäviä kokemuksia sijaishuollosta, oli ollut sijoitettuna koulu-kotiin 1980-luvulla. Hän oli kokenut väkivaltaa koulukodissa niin muiden nuorten kuin työntekijöidenkin toimesta. Hän oli vain odottanut, että täyttää 18 vuotta ja silloin kaikki loppuu.

Mut sitten taas siellä koulukodissa. Siellä oli vähä rakempaa, ku sinne tuli uutena. Siellä oli kaikkea kiusaamista. Mistään ei voinu koskaan kertoa kellekkään. Ja jos ohjaajalle yritti jotain sanoa, niin se sano, että mitä sä ny tollasta sanot, että anna olla, tai sitte tulee turpaan. Se kaikki piti pitää sisällään. Kunnes punttisalilla mä nostin eniten penkistä. Sitte musta tuli kingi. Sitte ku tuli uusia, niin mä puollustin niitä. Sai olla kinginä sillä tavalla, mutta sillon koulu meni hyvin, vaikka se olikin rankkaa. (H5)

Sielläkin oli rajottamista, ja kokeiltiin kuinka reagoi. Esimerkiksi perjantaina ku oltiin lähdössä lomille, niin tuntia ja kahta ennen sanottiin, ettet sä pääsekkään. Sitte olin, että mitä, mitä, ne keksi, ettei sulla oo tarpeeksi liikuntapisteitä. Piti tehdä liikuntasuorituksia, että pääsee lomille. Sanottiin, että teet nyt 100 kuperkeikkaa niin pääset, sitten ku olit päässy 90, niin se lomille lähtevä auto lähti. Nyt jäit, näin katottiin kuinka reagoi. Se oli joskus vähä kovaa. (H5)

Neljä viidestä haastateltavastamme sanoi, että sijoituksesta on ollut hyötyä. He kaikki sanoivat, että elämä ei olisi mennyt niin hyvin ilman sijoitusta, kun on mennyt. Jo puolen vuoden sijoitus auttoi ja sieltä oli saanut eväitä elämään. Tutkimusaineistostamme nousi esiin myös turvallisuuden tunne. Kaksi haastateltavaa oli kokenut turvallisuuden tunteen uudessa perheessä, mitä lapsuuden perheessä ei ollut saanut. Kolme haastateltavaamme sanoi, kaksi jotka olivat olleet sijaisperheessä, sekä yksi joka muutti sukulaisen luokse asumaan, että sijoituksesta on saanut eväät elämään. Yksi heistä sanoi, että se oli hänen pelastus, että pääsi pois kotoa. Lastensuojelun sijaishuolto ei ollut periytynyt ylisukupolvisesti haastateltavilta heidän lapsilleen. Kaikki haastateltavat asuivat yhdessä lastensa kanssa ja olivat pystyneet turvaamaan lapselleen hyvän kasvun ja turvallisen kodin lastensuojelun turvin. Kahdella oli ollut vaarana lapsensa huostaanotto, mutta he olivat onnistuneet osoittamaan riittävää vanhemmuutta.

No ainaki se, että ku mä pääsin sijaisperheeseen, niin näki sen eron, että mitenkä lapsia kohdellaan. Mä oon huomannu, miten mun äiti kohteli mua ja sitte ku ihan vieras otti mut, ja on mulle oikeesti se parempi äiti. Ja siltä mä oon saanu ne eväät mitenkä äitinä ollaan, ja miten lapsia kohdellaan, että ollaan tasa-arvosia kaikille, että kyllä mun mielestä, jos sosiaalityöntekijät ei olisi meitä vieny, niin emmä olisi välttämättä pysytyn tähän (vanhemmuuteen). (H4)

Että kyllä mä niinku enemmänkin mitä kopioin, niin kyllä kopioin sijaisperheestä missä oon asunut, kopion niitä. Koska jos mä puhun hyvä vanhemmuus, nii kyllä se tulee sieltä. Mikä on hyvä vanhempi, nii kopioin sen sieltä sijaisperheestä. En missään tapauksessa lapsuuskodista. Jos mä olisin elänyt koko lapsuuteni lapsuuden perheessä, nii mulla olis samat ongelmat ku mun sisaruksillaki. Kyllä se nii menee. Että tuota siskolla toinen lapsi istuu linnassa ja toinen on tutkintavankeudessa. (H2)

Tukiverkosta oli ollut hyötyä yhden haastateltavan kohdalla. Hän vietti kesät mummolassa, sekä muutti myöhemmin sukulaisen luokse asumaan, kun kotona asiat ei muuttunut paremmaksi. Sukulaisen luokse sijoittamisesta eli yksityisestä sijoituksesta on määritelty myös lastensuojelulaissa pykälässä 81§. Yksityinen sijoitus on tilanne, jossa lapsen huoltaja sopii lapsen hoidosta ja kasvatuksesta yksityishenkilön, esimerkiksi sukulaisen kanssa. Tällaisiin yksityisiin sijoituksiin ei sosiaalitoimi ole myötävaikuttanut, eikä kyse ole lapsen huostaanotosta. Yksityisessä sijoituksessa lapsen huoltaja hyväksyy sijoituksen ja valitsee sijoituspaikan. Lapsilisät siirretään lapsen hoidosta vastaavalla henkilölle. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitosb.)

Lisäksi on ollu näitä mummo huostaanottoja. Äiti on lähettänyt mummolaan kesäksi. Se oli 70-luvulla hyvin yleistä, et laitettiin lapset mummolaan kesäksi, ku vanhemmat ei jaksa. (H2)

Tutkimusaineistomme haastateltava puhui omasta sijoituksestaan sukulaisen luokse sijaisperheenä. Sijoitus oli epävirallinen, eikä lastensuojelu ollut siinä mukana. Hänen lapsilisät käännettiin uuteen perheeseen ja hän aloitti koulun uudella paikkakunnalla. Siellä hän asui nuoruutensa ja meni 17 -vuotiaana naimisiin ja muutti yhteen vaimonsa kanssa.

Olin sillo seiskalla koulus. Muutin sinne asumaan ja lapsilisä käännettiin (*sukulaiselle*) tulemaan. Ei siinä sen kummempaa. Mut ilmoitettiin sinne paikkakunnalle kouluun ja jatkoin koulua koko yläasteen siellä. (H2)

6.2.3 Kokemukset jälkihuollosta

Tutkimukseemme osallistuneilla haastateltavilla ei ollut hirveästi kokemusta jälkihuollosta. Kahdella haastateltavalla viidestä oli ollut lastensuojelun jälkihuolto sijoituksen jälkeen.

Kysyimme haastateltavalta, joka oli ollut sijoitettuna perhekotiin, että onko hänellä ollut jälkihuoltoa, niin hän ei tiennyt. Hän kertoi kyllä asuneensa tukiasumisessa vielä täysi-ikäisenä, joten hänellä on ollut jälkihuolto, vaikka hän ei sitä muistanut. Toinen haastateltava, joka oli ollut sijoitettuna koulukotiin, niin hänen nuoruudessaan ei vielä ollut jälkihuoltoa. Yksi haastateltava oli muuttanut sijaisperheestä omilleen 19-vuotiaana. Hänellä oli ollut jälkihuolto 21-vuotiaaksi asti, mutta hänellä oli jälkihuollosta negatiivisia kokemuksia. Kaikki haastateltavamme oli muuttanut nuorena omilleen.

Olin mä siellä vielä täysikäisenä siinä tukiasunnossa. Et sai asua vähä vapaammin ja sai elää oikeesti omaa elämää ja käydä pilettämässä ja lähtee sieltä pois. (H1)

Ite odotin vaan, että täytän 18, että sitte loppuu kaikki, silloin voi hengittää. Silloin ei ollu mitään jälkihuoltoa. (H5)

Nuoruudessa ois tarvinnu sitä, että ois kuunneltu enemmän ja annettu vinkkejä sossun puolelta. Jälkihuollossa oli tukihenkilö, ja oma työntekijä (*kaupungin nimi*) asti, ku mut on otettu huostaan siellä. Jälkihuollossa jos sano asioita, niin ne vähä jäi, että sanottiin vaan, että en tiää onko järkevää. Että jos ite ois halunnu, että asiaa selvitellään, niin ne oli vähä toista mieltä. (H4)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksestamme selvisi kuinka lastensuojelunylisukupolvisuuteen koettiin vaikuttaneen vanhemman oma historia lastensuojelun asiakkaana. Myös Korhosen (2013, 56) tutkimuksessa nostettiin esiin, kuinka välillä sosiaalityöntekijät näkevät sellaisten perheiden riskit laajempina, jossa myös vanhemmalla on ollut oma lastensuojeluasiakkuus, muihin perheisiin verrattuna.

Tässä tutkimuksessa näkyy samankaltaisia tuloksia Korhosen (2013, 71) ja Alahonkolan (2015, 24) tutkimusten kanssa, kuinka lapsuudessa on totuttu viranomaisen apuun arjessa, sen vuoksi omassa vanhemmuudessa tukeudutaan helpommin lastensuojeluun, eikä välttämättä yritetäkään toimia erilailla kuin omat vanhemmat, sekä se että usein ylisukupolvisilla asiakasperheillä on heikko muu tukiverkosto. Haastateltavamme kuvasi kuinka hänen on todella vaikea luottaa ihmisiin, koska useat ihmissuhteet ovat olleet ikäviä, tästä syystä myös tukiverkosto on pieni. Tukea oli luotettavampaa hakea lastensuojelusta. Suurimmassa osassa tukea ei voinut omasta lapsuuden perheestä tai sukulaisista saada, sen vuoksi vanhemmat jäivät aika yksin omassa vanhemmuudessa. Selvisi, että usein myös puolison lapsuuden perhe oli sellainen, ettei myöskään sitä kautta saatu rakennettua tukiverkostoa.

Perheille oli kasautunut monenlaisia ongelmia lapsuudessa esimerkiksi taloudellisia vaikeuksia, perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa, päihteiden ongelmakäyttöä sekä muita riippuvuuksia ja mielenterveysongelmia. Ongelmat jatkuivat useassa tapauksessa myös ylisukupolvisesti vanhemmuuden perheeseen. Osaltaan ongelmat eivät jatkuneet haastateltavan vanhemman toimesta. Tällöin kuitenkin puolison myötä ongelmat tulivat osaksi perheiden arkea. Näytti siltä, että myös toisen vanhemman lapsuuden perheessä oli ollut monenlaisia ongelmia, jotka jatkuivat sitä kautta ylisukupolvisesti. Puolisoksi valikoitui usein sellainen, jolla oli ollut samankaltainen lapsuus, sekä jonka perheellä oli ollut hyvin samankaltainen sosioekonominen asema.

Tutkimuksemme mukaan ylisukupolvisuutta tiedostettiin hyvin vähän. Vaikka haastateltavat ajattelivat toimivansa erin tavoin kun heidän omat vanhempansa, niin monissa asioissa näkyivät vahvasti vanhemmilta opitun toistaminen.

Ylisukupolvisuuden katkaisemisen kannalta olisi todella tärkeää käydä omaa lapsuuttaan läpi, ja pohtia miten itse vanhempana toimii. Tiedostamisen myötä, esimerkiksi ratkaisumalleja olisi mahdollista lähteä tietoisesti muuttamaan.

Tässä kohtaa esiin nousi se, että haastateltavien oli vaikea nähdä aluksi puolison aiheuttamien ongelmien vakavuutta, koska jo lapsuuden perheessä oli totuttu samankaltaisiin ongelmiin. Näin ollen oli totuttu ongelmien olevan osa arkea, eikä osattu nähdä, etteivät ne kuuluisi hyvinvoivaan perheeseen.

Taloudelliset ongelmat olivat jatkuneet suurimmassa osassa ylisukupolvisesti. Tiukkaan taloudelliseen tilanteeseen oli totuttu jo lapsuudessa, sen vuoksi asiaa ei nähty niinkään negatiivisena. Nähtävissä oli selvästi näköalattomuutta, johtuen omasta lapsuudesta. Oli totuttu elämään tukien varassa, eikä ajateltu olevan mahdollisuutta muunlaiseen elämään. Kiinnostusta jatkokoulutuksiin ei esimerkiksi ollut.

Nuori vanhemmuus näyttäytyi jokaisen haastateltavamme kohdalla. Fullerton, Dickson, Eastwood & Sheldon (1997, 102–106) kertovat nuoreen vanhemmuuteen vaikuttavan varhain lapsuudenkodista poismuutto, vanhempien alhainen koulutustausta sekä rikkonainen perhetausta. Nuorena lapsen saaneilla on usein lapsuudenperheessään ollut heikko taloudellinen tilanne, he ovat käyttäneet sosiaalitukia, eivätkä heidän vanhempansa ole olleet naimisissa (Klementti & Hakulinen-Viitanen 2013, 210). Tutkimuksemme osoittaa edellä mainittujen tekijöiden olevan hyvin vahvasti esillä nuoren vanhemmuuden taustalla.

Myös Lehti, Niemelä ja Sourander (2010, 2573–2576) kertovat varhaisen äitiyden jollain tasolla periytyvän, koska nuorten äitien lapset saavat usein myös omat lapset nuorena. Myös vanhempien matala koulutustaso, perheen huono sosioekonominen asema, vanhempien puutteellinen valvonta ja nuoruusiässä äideiksi tulleet sisarukset, sekä eläminen uusperheessä ovat varhaiselle äitiydelle altistavia tekijöitä. Positiivisesti nuorten raskauksien syntyyn vaikuttaa lapsuusiän haitalliset kokemukset. Psykkisillä ongelmilla nuoruusiässä on myös yhteys nuorten raskauksiin; sitä suurempi on nuoren raskauden ja synnytyksen mahdollisuus, mitä enemmän on käytösongelmia.

Tutkittavien lapsuuden perheissä oli ollut vanhempien välisiä jatkuvia riitoja ja konflikteja, nämä näkyivät myös vahvasti oman vanhemmuuden perheissä. Aineistosta nousi esiin kuinka vanhempien eron ajateltiin olevan osa syynä ylisukupolvisesti jatkuvan lastensuojeluasiakkuuden. Lapset oireilivat vanhempien jatkuvan riitelyn seurauksena, ja lapsia käytettiin välineenä vanhempien välisissä riidoissa. Huoltajuuskiistoissa lapselle haukuttiin toista vanhempaa, ja lahjottiin lasta kääntymään toista vanhempaansa vastaan. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (14.9.2016) mukaan useissa tutkimuksissa on selvinnyt perhetaustalla olevan merkitystä myöhempään hyvinvointiin. Pahimmillaan lapsuuden perheen kuormittavat tekijät aiheuttavat kauaskantoisia vaikutuksia, näitä ovat erimerkiksi vanhempien väliset jatkuvat konfliktit, riidat ja avioero.

Aineiston mukaan uusperheet olivat jokaisen tutkimukseen osallistuvien kohdalla. Lapsilla oli usein kaksi kotia, joiden välillä lapset kulkivat. Suurimmassa osassa lapset saivat sisarusia uusperheen myötä. Aina uusperheetkään eivät olleet pysyvä ratkaisu, vaan sekin saattoi päättyä eroon. Kananojan ym. (2013, 25–26) mukaan nykypäivänä lapsiperheet ovat muuttuneet. Yhä harvempi elää koko lapsuuttaan biologisten vanhempiensa kanssa. Monet lapset kasvavat vaihtuvien vanhempien sekä sisarus- ja muiden sukulaissuhteiden kanssa. Esimerkiksi joka kymmenellä teini-ikäisellä on kaksi kotia Helsingin seudulla. Myös suurin osa tutkittavista oli elänyt vaihtuvissa uusperheissään osan lapsuudestaan.

Ylisukupolvisuuden ketjujen kuvaamista haastaa se, että usein ongelmat eivät jatku täysin samanlaisena, vaan ne muuttavat muotoaan. Esimerkiksi kun lapsuudessa on jäänyt huomiotta vanhempien päihde- sekä mielenterveysongelmien vuoksi, saattaa lapsella aikuisuudessa olla muita riippuvuuksia. Tämä näyttäytyi esimerkiksi siinä, kuinka lapsuudessa oli jääty ilman tarvittavaa huomiota vanhemmilta, niin aikuisuudessa huomiota ja ihailua haettiin useiden parisuhteiden kautta. Kun suhteen alkuvaiheen ihailu ja ihastuminen laantuivat, päättyi suhde eroon, ja ihastumista ja ihailua lähdettiin etsimään seuraavan suhteen avulla. Aikuisuudessa saatettiin myös liikaa yrittää miellyttää muita, eikä omia rajoja ja mielipiteitä voitu tuoda esiin, jotta saataisiin tarvittavaa hyväksyntää muilta ihmisiltä.

Tutkimusaineistomme osoittaa että lastensuojelutyössä on tärkeää ottaa lapsi mukaan työskentelyyn, eikä keskittyä liikaa vanhemman tukemiseen. Lapselle tulee jutella enemmän esimerkiksi perhetyössä ja kysyä lapselta itseltään hänen kuulumisiaan. Näin vältetään siltä, että vanhemmat valehtelisivat työntekijöille. Haastateltavat olisivat myös toivoneet, että lapsuudessa heiltä olisi kysytty mielipidettä ja kerrottu missä mennään. Ylisukupolvisen lastensuojeluasiakkuuden omaavat vanhemmat olisivat toivoneet lapsuudessaan työntekijöiltä tehokkaampia työmenetelmiä puuttua perheen ongelmiin. Myös vanhemmuudessaan suurin osa toivoi tukea lastensuojelulta. Työntekijöiltä odotetaan varhaista puuttumista sekä huolen puheeksi ottamista. Perheen ongelmia ei saa sivuuttaa ja tärkeämpi on ottaa asiat puheeksi liian herkästi kuin liian myöhään. Työntekijän tulisi puhua asiakkaan kanssa myös hänen historiasta ja keskittyä myös sitä kautta ylisukupolvisuuden katkaisemiseen.

Mies haastateltavamme olisivat toivoneet, että isän mielipide otettaisiin huomioon työskentelyssä samanarvoisena kuin äidin. Tulisi nähdä isän olevan myös tärkeä huoltaja lapselle, niin kuin äitikin. Toivottiin, että selvitetäisiin tarkemmin molempien vanhempien näkökulmia asioihin liittyen.

Pitkäaikainen tuki nähtiin tärkeäksi saavuttaakseen lastensuojelutyössä tuloksia. Työntekijältä odotetaan tässä kohtaa taitoja nähdä asiakkaan tarve, koska tuloksia tuli myös siitä, että työntekijät tuputtavat liikaa palveluja, vaikka perhe ei niitä tarvitse. Työntekijältä vaatii ammattitaitoa tunnistaa perhe, joka oikeasti tarvitsee tukea, sillä perhe voi peitellä ongelmiaan ja valehdella työntekijälle.

Tuen oikea-aikaisuus on tärkeää lastensuojelutyössä tehokkaan työskentelyn takaamiseksi. Aineistosta ilmenee, että perheiden ongelmiin tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myöskään sijoittamista ei pelätty, vaan se oli monelle ollut hyvä ja turvallinen vaihtoehto. Lastensuojelutaustan omaavat vanhemmat olivat saaneet tai hakeneet apua omaan vanhemmuuteensa varhaisessa vaiheessa ja näin välttyneet lapsensa huostaanotolta. Myös kaikilla oli kokemusta terapiasta jossain elämän vaiheessa, joka osoittautui tärkeäksi heidän elämässään.

Perheiden ongelmiin tulisi puuttua herkemmin ja tehdä töitä niiden ratkaisemiseksi. Myös lastensuojeluilmoituksia voisi joissain tapauksissa tehdä herkemmin. Lastensuojeluilmoitukset olivat johtaneet asiakkuuteen ja näin ollen auttanut perheitä heidän ongelmissaan. Suurimmassa osassa lastensuojeluilmoitusta ei koettu negatiivisena, vaan se oli johtanut johonkin hyvään. Muutamassa kohdassa oli koettu, että lastensuojeluilmoitus oli tehty liian kevein perustein. Viranomaiselta, joka oli ilmoituksen tehnyt, olisi toivottu ottavan huolensa ensin vanhemman kanssa puheeksi.

Tutkimuksesta nousi esiin myös, että lapsuudessaan huostaan otettu lapsi ei nähnyt lastensuojelua niin kauheana ja pelottava toimijana, mikäli sijoituksesta oli jäänyt positiivinen kokemus. Kaksi haastateltavaamme ei olisi pitänyt pahana oman lapsensa mahdollista sijoittamista pois kotona. Varsinkin lapsen lyhytkestoinen sijoitus nähtiin mahdollisuutena. Kuitenkin mikäli omassa lapsuudessa sijoitus oli koettu negatiiviseksi, pelättiin myös oman lapsen asiakkuutta. Pelkoa aiheutti se, että alkaako oman lapsen kohdalla samanlainen negatiivinen kierre, minkälainen omassa lapsuudessa oli ollut. Myös Korhonen (2013, 70–71) nostaa esiin tutkimuksessaan sen, kuinka omat lapsuudessa koetut negatiiviset kokemukset lastensuojelusta, saattavat aiheuttaa sen, että lastensuojelua vältellään viimeiseen asti. Näin ollen ongelmat ovat usein jo hyvin haasteellisia, kun lastensuojelu vihdoinkin tulee mukaan. Tutkimusessamme nousi esiin, kuinka lastensuojelun tarjoamaa tukea oli haasteellista hyödyntää tällaisissa tapauksissa, kun aikaisempien kokemusten johdosta suhtautuminen lastensuojeluun oli hyvin negatiivista.

Lastensuojelutyön tärkeä osa on jälkihuolto, joka tulisi olla vahvempi kuin mitä haastateltavillamme oli ollut. Jälkihuollossa voisi keskittyä ylisukupolvisen kierteen katkaisemiseen ennen kuin lastensuojelun asiakkaat saavat omia lapsia. Asiakasta tulisi auttaa tiedostamaan tämä lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuuden mahdollisuus, että he osaisivat ajatella sitä ja kiinnittää huomiota omaan vanhemmuuteensa.

Tutkimuksemme perusteella myös lastensuojelun työntekijöiden tulisi ottaa vanhemman oma historia puheeksi, tällöin voitaisiin asettaa selkeäksi tavoitteeksi ylisukupolvisuuden katkaiseminen. Työntekijän olisi hyvä pohtia asiakkaan kanssa yhdessä millä tavoin voisi esimerkiksi omaa toimintaa muuttamalla vaikuttaa ylisukupolvisuuden katkaisemiseen. Asioista tulisi rohkaistua keskustelemaan aikaisempaa enemmän.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme aikana olemme oppineet paljon itsestämme ja meidän tavasta työskennellä. Olemme oppineet valtavasti tieteellisestä kirjoittamisesta sekä tutkimuksen tekemisestä. Tutkimusta tehdessä saimme syvennettyä teoria osaamisemme lastensuojelusta. Me molemmat olemme kiinnostuneita lastensuojelusta, ja olemme painottaneet opintoja lastensuojelupuolelle, joten oli luontevaa tehdä myös opinnäytetyö tästä aiheesta. Välillä matkamme opinnäytetyön parissa on tuntunut hyvin haasteelliselta, ja työn eteneminen on tuntunut vaikealta, kuitenkin mukaan on mahtunut paljon positiivisia kokemuksia ja mahtavia oivalluksia tutkittavasta aiheestamme. Olemme tehneet parhaamme sen vuoksi voimme seistä tutkimuksemme takana ylpeinä.

Koimme erittäin positiiviseksi sen, että päätimme toteuttaa opinnäytteen yhdessä. Näin ollen pystyimme koko prosessin ajan vaihtamaan ajatuksia sekä kannustamaan toinen toisiamme. Etenkin analysointi vaiheessa oli korvaamaton apu yhdessä tekemisestä, ajatusten kanssa ei tarvinnut jäädä yksin, ja saimme toisiltamme vahvistusta omille ajatuksille. Välillä aikataulujen yhteen sovittaminen oli haasteellista, koska osan ajasta olimme eri puolilla maailmaa. Kuitenkin nykyteknologian avulla pystyimme pitämään tiiviisti päivittäin yhteyttä.

Oli todella mielenkiintoista huomata, kuinka meidän tutkimuksemme tulokset olivat pääpiirteittäin hyvin vastaavanlaisia aikaisempien tutkimusten kanssa. Aihetta on tutkittu vielä aika vähän juuri lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuuden kautta, sen vuoksi uskomme, että kaikki tutkimustieto asian tiimoilta on arvokasta. Tärkeänä pidämme sitä, että halusimme nimenomaan kuulla ylisukupolvisuuden kokemuksia asiakkaiden näkökulmasta, kun muissa tutkimuksissa on pääasiassa keskitytty työntekijöiden näkökulmiin.

Halusimme selvittää ylisukupolvisuuden taustatekijöitä lapsuudesta, sekä ylisukupolvisuuden ilmenemistä vanhemmuuden perheessä. Yllätyimme kuinka kattavasti saimme aineistoa, ketjut näyttäytyivät ainutlaatuisina ja yksilöllisinä, mutta paljon yhteistäkin löytyi.

Saimme myös huomata kuinka ylisukupolvinen huono-osaisuus ei jatku välttämättä juuri samalla tavalla seuraavassa sukupolvessa, vaan huono-osaisuuden tekijät muuttavat muotoaan. Lisäksi halusimme selvittää millaisia kokemuksia tutkittavillemme on lastensuojelun toimivuudesta lapsuudessa sekä nyt vanhemman roolissa. Saimme hyvin laajasti aineistoa näihin liittyen ja oli todella mielenkiintoista huomata lastensuojelun kehitys vuosien aikana. Tutkimusaineistomme koostui pääasiassa hyvin rankoista elämäntarinoista, mutta kaikista haastatteluista nousi esiin myös positiivisia kokemuksia ja onnistumisia. Haastatteluista oli todella mielenkiintoinen tehdä ja analysoida. Olemme kiitollisia, että haastateltavamme kertoivat kokemuksiaan meille avoimesti ja päästivät meidät kotiinsa tekemään haastatteluja. Ilman haastateltaviamme, emme olisi saaneet tehtyä tätä tutkimusta.

Mielestämme olisi todella mielenkiintoista selvittää jatkotutkimuksen muodossa mitä niiden perheiden kohdalla on tapahtunut, jossa ylisukupolvisuuden kierre on saatu katkeamaan. Tästä voisi nousta vinkkejä myös lastensuojelun työmuotoihin, joiden avulla mahdollisesti pystyttäisiin entistä paremmin tavoitteelliseen työskentelyyn ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemiseen.

Mielestämme lastensuojeluasiakkuuden ylisukupolvisuutta tulisi nostaa enemmän esille keskusteluissa, sekä asiakkaiden kanssa työskennellessä. Tulisi pohtia toimivampia keinoja ylisukupolvisuuden katkaisemiseen. Tässä tärkeään asemaan nousee koko asiakasperheen kuuleminen. Pieni tukiverkosto oli usein ylisukupolvisten lastensuojeluasiakkaiden haasteena, joten tulisi kehittää toimivampia menetelmiä, joilla perheille voitaisiin yhdessä rakentaa toimiva tukiverkosto, joka sisältäisi muitakin kuin viranomaisia.

Uskomme, että jatkossa kun työskentelemme lastensuojelun parissa, uskallamme ottaa ylisukupolvisuuden enemmän esille, ja aidosti kuunnella asiakkaiden ajatuksia ja kokemuksia. Tutkimuksessamme nousi esiin vahvasti se, ettei haastateltavamme itse olleet pohtineet ylisukupolvisuutta, eivätkä he usein tiedostaneet sukupolvelta toiselle jatkuneita ongelmia tai malleja. Vain silloin omaa toimintaa kykenee aidosti muuttamaan, kun tiedostaa ensin oman toiminnan.

Sosionomin (AMK) kannalta opinnäytetyömme aikana monet erilaiset osa-alueet ovat kehittyneet, jotka sisältyvät sosionomin kompetensseihinkin. Kompetensseihin kuuluu kuusi erilaista osa-aluetta, joita ovat: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmä osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio -osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjäosaaminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 29.4.2016). Meidän kokemuksen mukaan erityisesti eettinen osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmä osaaminen, kriittinen ja osallista yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen kehittyivät opinnäytetyömme aikana.

Huomasimme kuinka toimimaton lastensuojelu osaltaan on, ja kuinka epätasa-arvoisesti asiakkaita on kohdeltu. Saimme myös huomata kuinka täällä Suomessa ei kaikilla ole samoja mahdollisuuksia elämään, vaikka niin usein puhutaan. Osaltaan myös yhteiskunnanrakenteet tuottavat eriarvoisuutta.

LÄHTEET

- Aaltonen, M. 5.11.2015. Nuorten syrjäytymisen taustalla useita tekijöitä. [Verkkosivu]. Suomen Mielenterveysseura. [Viitattu 10.11.2016]. Saatavana: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/nuorten-syrj%C3%A4ytymisen-taustalla-useita-tekij%C3%B6it%C3%A4>
- Ala-Honkola, M. 2.2015. Sos-Lapsikylän sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ylisukupolvisesta lastensuojelusiakkuudesta ja kierteen katkaisusta. [Verkkojulkaisu]. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalityöiden laitos. Sosiaalityön käytäntötutkimus. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/Ylisukupolvisuus-lastensuojelussa-Ala-Honkola_Maija.pdf
- Bützow, A. & Yliruka, L. 2016. Sosiaalityöntekijöiden ja kokemusasiantuntijan näkemyksiä ylisukupolvisuudesta. Teoksessa: Nousijainen, K., Petrelius, P & Yliruka, L. (toim.) Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 22–30. [Viitattu 19.10.2016] Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/ty%C3%B62016_20_Puheista%20tekoihin_WEB.23.6.16.pdf?sequence=1
- Ellonen, N. 2012. Lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Raportti, Poliisiammattikorkeakoulu 103. [Viitattu 20.8.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-241-8>
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. 2014. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Raportti, Poliisiammattikorkeakoulu 110. [Viitattu 20.8.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-270-8>
- Flinck, A & Paavilainen, E. 2016. Ylisukupolvisen lasten kaltoinkohtelun ehkäiseminen lasten ja perheiden palveluiden haasteena. Teoksessa: K, Nousijainen, P, Petrelius & L, Yliruka (toim.) Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 92–102. [Viitattu 1.10.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3>
- Fullerton, D., Dickson, R., Eastwood, A. & Sheldon, T. 1997. Preventing untitled teen-age pregnancies and reducing their adverse effects. [Verkkootikkeli]. Quality in Health Care 1997; 6, 102–108. [Viitattu 29.10.2016]. Saatavana: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1055461/?page=1>

- Haller, M. & Chassin, L. 2010. The Reciprocal Influences of Perceived Risk for Alcoholism and Alcohol Use over Time: Evidence for Aversive Transmission of Parental Alcoholism. [Verkkolehtiartikkeli]. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 71 (4), 588–596. [Viitattu 1.10.2016]. Saatavana: <http://dx.doi.org/10.15288/jsad.2010.71.588> Vaatii käyttöoikeuden.
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden avuntarpeet ja palvelut: Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Teoksessa: J, Lammi-Taskula & S, Karvonen. (Toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holmila, M., Bardy, M. & Kouvonen, P. Ei päiväystä. Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 08.09.2016]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100218/holmila.pdf>
- Holmila, M., Raitasalo, K., Autti-Rämö, I. & Notkola, I-L. 2013. Päihdeongelmaisten äitien lapset. Teoksessa: K, Warpenius., M, Holmila & C, Tigerstedt (toim.) *Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 30–46.
- Hytönen, K-M., Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. & Koivisto J. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportti, Sosiaali- ja terveysministeriö 2016:22 [Viitattu 11.10.2016]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1
- Hyvinvointi 2015-ohjelma: Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. 2007. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. [Viitattu: 17.11.2016]. Saatavana: www.vlkunto.fi/linkit/Hyvinvointi_2015_ohjelma.pdf
- Itäpuisto, M. 2005. Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Kalland, M. 2005. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityislanteissa. Teoksessa: J, Sinkkonen & M, Kalland (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 198–233.

- Kananoja, A., Lavikainen, M. & Oranen, M. 19.6.2013. Toimiva lastensuojelu selvi-
tysryhmän loppuraportti. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministe-
riö. Raportti, Sosiaali- ja terveysministeriö 2013/19. [Viitattu: 20.8.2016]. Saata-
vana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3611-9>
- Karttunen, T. 2016. Ylisukupolvisuusilmiön moninaisuus päihdeongelmissa. Teok-
sessa: K, Nousiainen., P, Petrelius & L, Yliruka (toim.) Puheista tekoihin! Yli-
sukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaali-
palveluissa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 117–
140. [Viitattu 1.10.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3>
- Kataja, K., Ristikari, T., Paananen, R., Heino, T & Gissler, M. 2014. Hyvinvointion-
gelmiä ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elä-
mässä. [Verkkajulkaisu]. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):1, 38–54. [Viitattu
17.11.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201402131471>
- Klemetti, R. & Hakulinen-Viitanen, T. (toim.) 2013. Äitiysneuvolaopas. Suosituksia
äitiysneuvolatoimintaan. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Juvenes Print – Suomen
yliopistopaino. [Viitattu 29.10.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-972-5>
- Koisti-Auer, A-L. 2015. Miten ehkäistä ylisukupolvista lastensuojeluasiakkuutta?
Uudistuva lastensuojelu 2/2015, 18–19.
- Korhonen, E-M. 2013. Sosiaalisten ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen: Lasten-
suojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulma. [Verkkajulkaisu]. Tam-
pereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro
gradu -tutkielma. [Viitattu 20.10.2016]. Saatavana: [https://tam-
pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84349/gradu06549.pdf?sequence=1](https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84349/gradu06549.pdf?sequence=1)
- Känkänen, P. 2012. Lastensuojelun sosiaalityön historia Suomessa 1800-luvun lo-
pulta 1990-luvulle. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiede-
kunta, yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. [Viitattu
11.10.2016]. Saatavana: [http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-
20120620/urn_nbn_fi_uef-20120620.pdf](http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120620/urn_nbn_fi_uef-20120620.pdf)
- Kärkkäinen, T. 2004. Koulutuksen ja lapsi-vanhempisuhteen yhteys elämässä sel-
viytymiseen: Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen
sukupolvesta toiseen. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Yliopistopaino. [Viitattu
08.09.2016]. Saatavana: [http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/sovel/vk/karkkai-
nen/koulutuk.pdf](http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/sovel/vk/karkkai-
nen/koulutuk.pdf)
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

- Lapsiasianvaltuutetun vuosikirja. 2014. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Lapsiasianvaltuutetun toimisto. Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3. [Viitattu 1.10.2016]. Saatavana: <http://lapsiasia.ssthosing.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2014.pdf>
- Lehti, V., Niemelä, S & Sourander, A. 2010. Nuoruusiässä raskaaksi ja äidiksi tulevista ennustavat psykososiaaliset tekijät. Suomen Lääkärelehti 65 (33), 2573–2576.
- Merrick, M., Leeb, R. & Lee, R. 2013. Examining the Role of Safe, Stable, and Nurturing Relationships in the Intergenerational Continuity of Child Maltreatment-Introduction to the Special Issue. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Adolescent Health 53, 1–3. [Viitattu 20.8.2016]. Saatavana: [http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(13\)00357-1/pdf](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(13)00357-1/pdf)
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Berg, N., Aro, H & Marttunen, M. 2013. Elämänkulku, mielenterveys ja hyvinvointi: Seurantatutkimus 16-vuotiaista tamperelaisnuorista 22-, 32- ja 42-vuotiaina (TAM-projekti). [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 17/2013. [Viitattu 10.11.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-962-6>
- Nousiainen, K., Petrelius, P., Yliruka, L. (toim.) 2016. Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 1.9.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3>
- Nätkin, R. 2009. Alkoholiongelmainen perheessä - vieras ja sopimaton. Teoksessa: R, Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 63–83.
- Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Lapsiperheiden avuntarpeet ja palvelut: Hyvinvointi ulottuu sukupolvien yli. Teoksessa: J, Lammi-Taskula & S, Karvonen. (Toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 52/2012. [Viitattu 19.10.2016] Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf?sequence=1
- Peltoniemi, T. 2006. Suomalaisten lasinen lapsuus vuosina 1994 ja 2004. Teoksessa: L, Hotakainen & M, Sauvola (toim.) Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. [Verkkojulkaisu]. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 264–279. [Viitattu 1.10.2016]. Saatavana: www.sosiaalilikega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_22.pdf

- Piippo, S. 2011. Ylisukupolvinen huono-osaisuus ennalta ehkäisevän sosiaalityön kohteena. [Verkkojulkaisu]. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Sosiaalityön Pro gradu – tutkielma. [Viitattu 9.11.2016]. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110378/urn_nbn_fi_uef-20110378.pdf
- Piironen, H. 2005. Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet: Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 9.11.2016] Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13351/9513921735.pdf?sequence=1>
- Punamäki, R-L. 2005. Siirtykö trauma sukupolvelta toiselle? Mielen terveys ja perhesuhteet väkivallan uhrien perheissä. Teoksessa: U, Aatsinki & J, Valenius. (toim.) Ruumiita ja mustelmia: näkökulmia väkivallan historiaan. Saarijärvi: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 53–73.
- Puustinen-Korhonen, A & Pösö, T. 2010. Toteutuuko lapsenoikeus pysyviin kasvuolosuhteisiin? [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. [Viitattu 15.2.2015]. Saatavana: http://www.lskl.fi/files/299/Toteutuuko_lapsen_oikeus_pysyviin_kasvuolosuhteisiin_.pdf
- Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Roine, M & Ilva, M. 2010. Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. Teoksessa: M, Roine., M, Ilva & J, Takala (toim.) Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. Helsinki: A-klinikkasäätiö, 26–37.
- Santalahti, P. & Marttunen, M. 2014. Lapsiperheiden terveys ja elämäntavat: Lasten ja heidän vanhempiansa mielen terveys. Teoksessa: J, Lammi-Taskula & S, Karvonen. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sariola, H. 16.5.2012. Kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ja lapsiin kohdistuvan väkivallan kehitystrendejä Suomessa. [Verkkosivusto]. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 20.8.2016]. Saatavana: <https://www.lskl.fi/teemat/lastensuojelu/yha-harvempi-hyvaksyy-kuritusvakivallan/>
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. 29.4.2016. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 17.11.2016]. Saatavana: www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Documents/Sosionomi_kompetenssit_2016.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 8.11.2016. Epäkohdat, kaltoinkohtelu ja väkivalta lastensuojelun sijaishuollossa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 8.11.2016] Saatavana: <http://stm.fi/epakohdat-lastensuojelun-sijaishuollossa>

- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937-1983. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. [Viitattu: 8.11.2016]. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän väliraportti. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:19. [Viitattu 9.11.2016]. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73618/URN%3ANBN%3Afi-fe201504222919.pdf?sequence=1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010b. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2011–2015. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7 [Viitattu 20.8.2016]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3036-0>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Ei päiväystä. Historiaa: Suuriruhtinaskunnasta hyvinvointiyhteiskuntaan. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 11.10.2016] Saatavana: <http://stm.fi/ministerio/historiaa>
- Tamminen, T. 2005. Poikkeavat kiintymyssuhteet. Teoksessa: J, Sinkkonen & M, Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 234–249.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 14.9.2016. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailyminen/huono-osaisuuden-yllisukupolvisuus
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 14.4.2016. Nuorten mielenterveys. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.8.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys/nuorten-mielenterveys>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 25.2.2016. Perhekuntoutus. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 24.2.2016. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma#otsikko2>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 25.1.2016. Mitä on lastensuojelu? [Verkkosivu]. [Viitattu 10.9.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 20.1.2016. Tukihenkilöt ja- perheet. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 7.12.2015. Koulutus. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveys-erot/eriarvoisuus/hyvinvointi/koulutus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 18.11.2015. Perhetyö. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.10.2016]. Saatava: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2.9.2015. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.9.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 30.7.2015. Jälkihuolto. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ei päiväystä. Lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.8.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/lapsen-kuntoutumista-tukevat-hoito-ja-terapia-palvelut>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ei päiväystä. Muu lapsen tarpeen mukainen hoito. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.10.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/muu-lapsen-tarpeen-mukainen-sijaishuolto#Yksityinen%20sijoitus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ei päiväystä. Sijaishuolto. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.2.2015]. Saatavana: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Tuhkasaari, P. 2013. Ylisukupolvisuus. Integraatioprosessi psykoanalyttisessä psykoterapiassa. Therapie-säätiö.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Vilhula, A. 2007. Sosiaalinen perimä: Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura. [Viitattu 08.09.2016]. Saatavana: http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/sosiaalinen_perima.pdf

Vilka, H. 2009 Tutki ja kehitä. Jyväskylä: Gummerus.

Vuori, A. 2003. Kalltoinkohtelun ylisukupolvisuus: Huostaanotettujen lasten äitien lapsuuskokemuksia. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Viitattu 9.11.2016]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/10260/abstract.pdf?sequence=1>

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupakirje

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Teemahaastattelurunko

TUTKIMUSLUPAKIRJE

Hei, olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomi (AMK) –opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä tutkien lastensuojeluasiakkuuden pe-riytyvyyttä ylisukupolvisena ilmiönä.

Keräämme tutkimustietoa haastatteleamalla tutkimukseen osallistuvia henkilöitä. Haastattelut toteutamme kesä-heinäkuussa 2016.

Haastattelut nauhoitetaan sekä kaikki haastattelunauhut ja tekstit hävitetään tiedon analysoinnin jälkeen. Kaikki haastatteluissa saamamme tieto käsitellään erityisen luottamuksellisesti. Emme anna mihinkään tietoja haastatteluun osallistujista emmekä haastatteluissa kerrotuista asioista. Valmiissa tutkimuksessa ei selviä haastateltavien henkilöllisyys eikä heitä voida siitä tunnistaa.

Opinnäytetyötutkimuksellamme haluamme kiinnittää huomiota lastensuojeluasiakkuuden taustalla oleviin asioihin, sekä miten voitaisiin paremmin tukea ja auttaa perheiden erilaisissa elämäntilanteissa. Haluaisimme kuulla positiivisia sekä negatiivisia kokemuksia lastensuojeluasiakkuudesta; millaista tukea haastateltavat ovat saaneet ja mitä he ovat jääneet kaipaamaan.

Ystävällisin terveisin

Taru Tanila

040 5863777

taru.tanila@seamk.fi

Annukka Ämmälä

040 7166192

annukka.ammala@seamk.fi

Hei vanhempi!

Onko sinulla kokemusta lastensuojeluasiakkuudesta omassa lapsuudessasi sekä vanhemmuutesi kautta? Haluaisimme hyödyntää asiantuntemustasi lastensuojelusta haastattelemalla sinua.

Kuulisimme mielellämme kokemuksiasi ja mielipiteitä aiheeseen liittyen. Opinnäytetyötutkimuksellamme haluamme kiinnittää huomiota lastensuojeluasiakkuuden taustalla oleviin asioihin, sekä miten voitaisiin paremmin tukea ja auttaa perheiden erilaisissa tilanteissa. Haluaisimme kuulla positiivisia sekä negatiivisia kokemuksiasi lastensuojeluasiakkuudesta. Millaista tukea olette saaneet ja mitä olette jääneet kaipaamaan?

Haastattelut toteutamme kesä-heinäkuussa 2016. Kaikki haastatteluissa saamamme tieto käsitellään erityisen luottamuksellisesti. Emme anna kenellekään tietoja haastatteluun osallistujista emmekä haastatteluissa kerrotuista asioista. Valmiissa tutkimuksessa ei selviä haastateltavien henkilöllisyys eikä teitä voida siitä tunnistaa.

Mikäli sinulla on tietoa aiheeseen liittyen ja haluat auttaa opinnäytetyön tutkimuksessa, otathan yhteyttä mahdollisimman pian sähköpostilla.

Ystävällisin terveisin kaksi sosionomi (AMK) –opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta

Taru Tanila & Annukka Ämmälä

taru.tanila@seamk.fi annukka.ammala@seamk.fi

Teemahaastattelun runko

Lämmittely/tutustuminen sekä taustatiedot (sukupuoli ja ikä sekä perheiden rakenteet)

Tutkimuskysymykset

1. Minkälaisia kokemuksia lastensuojelun toimivuudesta

1. Minkälaisia lastensuojelun muotoja on ollut omassa lapsuudessa sekä nyt vanhempana?
2. Mitä hyötyä asiakkuudesta on ollut? Auttoiko tuki? Miten? Saitteko tukea oikeaan aikaan? Millaista tukea jäitte kaipaamaan?
3. Asiakkaan äänen kuuleminen ja mielipiteen kunnioittaminen (lapsen sekä vanhemman)
4. Minkälaiden vaiheidn kautta olette tulleet lastensuojelu asiakkaaksi?
5. Onko lastensuojelussa ollut paljon eroavaisuuksia silloin kun itse olit lapsi ja nyt kun olit vanhemman roolissa? Millaisia eroavaisuuksia?

2. Ylisukupolvisuuden syyt

1. Minkälaiset syyt koette olevan lastensuojelu asiakkuuden taustalla?
2. Millaisia yhtäläisyyksiä lapsuuden ja nykyisen perheen kanssa on? (kasvatukseen tai vanhemmuuteen liittyen)
3. Millaiset asiat ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle?
4. Tukiverkko
 - olosuhteet + ympäristö
 - omaksutut ratkaisumallit
 - jaksaminen
 - kiintymyssuhde
 - mielenterveys- ja päihdeongelmat
 - jokin muu syy